

UNITÁRIUS ÉLET

XLII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1988. MÁRCIUS-ÁPRILIS

BARTÓK BÉLA HAZATÉR

Népiünk és egyházunk örömmel hallotta a hírt Bartók Béla születésnapján március 25-én, hogy fiai Béla és Péter hazakísérik édesapjuk földi maradványait, melyek eddig a New York közelében levő Ferncliff temetőjében pihentek.

1881-ben született Bartók Béla Nagyszentmiklóson, e városka Magyarországon volt, ma Romániához tartozik. A nyilvánosság előtt először 11 éves korában zongorázott az akkor magyar Ugoesa vármegye székházában Nagyszöllősen. E város azután Csehszlovákiához, ma a Szovjetunióhoz tartozik.

Gimnáziumi éve nagy részét Pozsonyban töltötte, ahol nagyanyja élt, e várost ma Bratislava néven Csehszlovákiában találjuk.

Mindhárom helyen emléktábla hirdeti Bartók Béla életútjának kezdő állomásait.

A vallás kérdése állandóan foglalkoztatta Bartók Bélát. Népdalgyűjtő körútjai egyikén 1908 októberében járt a tordai hasadéknál és ellátogatott Torockóra is, ahonnan Budapestre levelezőlapon üdvözölte ismerőseit. Feltehetőleg e látogatás is ráirányította figyelmét az egyistenhitre, vagy Jókai ismert könyvét is elolvasta e látogatás után. 1916-ban érlelődött valósággra elhatározása, amikor Budapesten esatlakozott az unitárius egyházhoz, s fia Béla és később Péter is e hitben nevelkedtek. Életútja közismert, a Zeneakadémián szerzett oklevelet és ott volt tanár hosszú éveken át, végül csak a népdalgyűjtés munkálataival foglalkozott az Akadémián, amely tagjai közé fogadta.

Bartók gyűlölte a háborút és rendkívül veszedelmesnek tartotta a nemzetiségi elnyomást. Jól látta, hogy Hitler politikája végzetes lesz a béke és Magyarország számára.

Harmadik amerikai útjára a Columbia egyetem hívja meg, s itt tisztelik meg díszdoktori címmel. 1940. október 30-án indul el Budapestről, ahová életében már nem térhetett vissza.

Ma már szállóigeként ismertek gondolatai: „Kell, hogy minden ember, miután férfiúvá fejlődött, megállapítsa minő ideális cél érdekében akar küzdeni, hogy aszerint alakítsa egész munkálkodásának, minden eselekedetének mineműségét. Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni, magyar nemzetem és hazám javát.”

A háború kitörése után Amerikában esatlakozott azokhoz, akik a háború sodort magyar népért felemelték szavukat.

Élete utolsó éveit betegsége tette nehezzé. Végül kórházba kerül és néhány nap múlva 1945. szeptember 26-án elpihent. Halála előtt még levelet kapott Magyarországról és belőle örömmel értesült, hogy Béla fia és felesége és barátai közül sokan, köztük Kodályék is, átérték a háborút.

Szeptember 28-án felravatalozták a New York-i Lexington Avenue temetési kápolnájában, s innen kísérték utolsó földi útjára a Westchester megye Ferncliff nevű városkájának temetőjébe az unitárius egyház szertartása szerint, melyet dr. Neale a Lexington sugárúton levő unitárius gyülekezet papja végzett „kevésszámú megjelent személy előtt”.

Fiai most érte mennek, Aki hajón távozott Amerikába, onnan is hajón hozzák haza. Földi maradványainak útját az egész művelt világ figyelme kíséri.

Budapesten unitárius egyházi szertartás szerint, állami búcsúztatás után kísérik el a Farkasréti temető díszsírjába, előreláthatólag július 7-én.

dr. Ferencz József

MINISZTERELNÖK TALÁLKOZÁSA EGYHÁZI VEZETŐKKEL

Grósz Károly miniszterelnökünk márc. 14-re a Parlamentbe találkozóra hívta meg a hazai egyházak és felekezetek felelős vezetőit, köztük püspökünket is, aki külföldi útja miatt a találkozón nem vehetett részt.

Hazatérte után levelet írt a miniszterelnöknek, megköszönve, hogy számszerűleg kisebb lélekszámú, de négy évszázadnál nagyobb erdélyi történelmi múlttal visszatekintő egyházunk püspökét is meghívta. Leveleiben közölte, hogy a miniszterelnök javaslataival s a felszólaló egyházi vezetők felvetett gondolataival egyetértünk. Egyházunk is mindenben tá-

mogatja a kormányt, hogy a megpróbáló hónapokat a jobb jövő reményében egy akarattal átvészeljük. Ebben a munkában hűveink munkahelyükön és a nyugdíjasok a beszélgetésekben is támogatják a jelenből utat kereső kormányt.

Dávid Ferenc tanításai közül származó és a mindenben a tolerancia gondolatát legelőre helyező unitárius hagyománnyal üdvözöljük a kormány vezetője és az egyházak közötti találkozót és érdeklődéssel tekintünk eredményei elé.

címen a Magyar Nemzet nov. 7-i számában elgondolkodtató írás jelent meg az egykori genfi diáktársam, s azóta is tisztelt barátom, dr. Harsányi István tollából. Ugyancsak a Magyar Nemzetben, a dec. 1-i számban több hozzászólást olvashatunk, melyeknek a szerkesztőség „Milyen legyen az öregember?” összefoglaló címet adta.

A téma elgondolkodtató, hiszen dr. Harsányi már fiatal kutató korában is a lélek dolgait vizsgálta, s a tehetségkutatás és tehetséggondozás szolgálatában egy életet töltött el a fiatalabb nemzedékekkel való törődéssel.

Igaza van abban is, hogy az öreg embernek — sajnos — gyakran önvédelemre van szüksége a társadalommal, embertársaival, elég gyakran még saját családjának tagjaival szemben is.

Gondolataihoz azt tenném hozzá, hogy nevelni kell a fiatalokat arra is, hogy tiszteljék azt az örökséget, a jó tanácsokat, az emberséget, amit másoktól kaptak, függetlenül attól, hogy ez a tanács a fiatal édesanyjától, vagy a középkorú nemzedék tagjaitól, vagy éppen már az élet vége felé járó, önvédelemre szorulóktól származik.

A példaadással gyakran mi is adósak maradtunk, de bizonyítva vannak elegenden, akiknek élete és egész emberi magatartása tanulságul szolgál a ma felnövekvő, és a vezetést, irányítást magának követelő nemzedék tagjainak.

A családokban régen még három nemzedék élt egy fedél alatt, békeségben, egymás megbecsülésében. Ellenkezőjére is volt példa bőven. A mai siető korban, a kis betonerdők lakásaiban néha nem jut elég hely az öregeknek a megérdemelt nyugalomhoz, a csendhez. Hiszen sokaknak már a tv lármája is fárasztó, nem szórákkoztató; nem is beszélve a túl hangos jazz, rock és egyéb zenéről, melyek még az arra rendelt termekben is rontják az emberek — fiatalok — fülét. A házigyári lakásokban a szomszéd is terhünk lehet túl hangos zenéjével.

Az öregek védelmében felsorolt számos példa mellé csak azt említeném meg, hogy a villamos- és autóbuszvezetők között akad nem egy, aki nem veszi figyelembe azt, hogy a megállóban sok idős ember száll le, s a jelző csengő megnyomása után már zárja is az ajtót, holott vannak köztük, akiknek lassabban megy a leszállás.

A gerontológia tudománya sok hasznos ismeretet ad az időseknek a helyes életvitelre, de az iskola és egyetem, a munkahely is adhatna bölcs tanácsokat a felnövekvőknek, hiszen egykoron ők is besorakoznak az öreg emberek csoportjába.

E tárgyban a gondolatokat bőven lehetne szaporítani. A rászoruló öregekről való gondoskodást az államon túlmenően, a vallásos embereknek egyenként, s az őket összefogó egyházi közösségeknek is állandóan napirenden kellene tartaniuk.

Nem lehet olyan kicsiny költségvetés, amelyből ne juthatna valamenyny emberbaráti célokra. Nem beszélve a hétköznapi apró segítségnyújtási kötelességéről.

Ferencz József

főgondnokunk részt vett a japán Risszo Kosei-kai szabadelvű buddhista egyházi szervezet, az IARF-nek 1969 óta taggyháza, fennállása ötvenéves évfordulója alkalmából márc. 5-én tartott ünnepségeken.

Dr. Nykkio Niwano a szervezet alapító elnöke a díszvendégek tiszteletére — köztük dr. E. Pickett az IARF elnöke és Bartók Béla főgondnokunk tiszteletére a Horin Kaku hallban fogadást és vacsorát adott.

E címen jelent meg gyülekezete áldozatkészségéből egy 16 oldalas füzet német nyelven Peter Niederstein svájci szabadelvű lelkész tollából, „Lachen und Weinen” — mely különböző alkalmakkor, keresztelelkor, konfirmáláskor, esketéskor és temetéskor elmondott beszédeiből adott válogatást. Reméljük, hogy később alkalmunk lesz valamelyiket magyar fordításban is bemutatni olvasóinknak.

Vallások Világhíradója

Előző számunk Lapzárta után c. rovatában hírt adtunk arról, hogy Rapcsányi László az ismert és neves tv és rádiószerkesztő a fenti címen újabb sikeres műsort indított a Rádióban. A műsor célja, hogy tájékoztassa a hallgatókat a vallások életéről, színes nemzetközi eseményekről, érdekes teológiai kérdésekről.

Egyházuinktól a szerkesztő Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész-újságíró hívt meg a közreműködésre. Az alább közölt szöveg a jan. 20-i adásban hangzott el.

Japán a világon az egyetlen olyan ország, ahol a lakosság több mint száz százaléka vallásos.

A hír talán nem meglepő, ha tudjuk, hogy Japánban az emberek egyszerre több vallási közösséghez is tartozhatnak: lehet valaki buddhista, szabadelvű buddhista, shintoista vagy valamelyik keresztény felekezet tagja egyszerre.

A vallások egymás iránti szimpátiájának ilyen megnyilvánulására már a múlt század végén kerestek bizonyos lazább szervezeti formát a távol-keleti szigetek országában. Tevékenyen részt vettek ebben az unitáriusok is. Missziójuk hatékonyan hozzájárult ahhoz, hogy 88 évvel ezelőtt, 1900-ban megalakult az Unitárius és Szabadelvű Vallások Világszervezete, melynek teljes jogú tagja a Magyarországi Unitárius Egyház is.

Az említett világszervezet jelenleg az egyetlen olyan felekezetek közötti vallásos szervezet, melyben jól megférnek egymással és közösen munkálkodnak, imádkoznak a keresztények, buddhisták, sintoisták, hinduk és mozlímok. A világ 20 országából 50 taggyháza van a szervezetnek.

A nagy közösségnek tagja egy szabadelvű japán egyház is, melynek neve: Risszo-Kosei-kai.

Ez a három szó szinte hitvallászerű, gazdag tartalmat hordoz, és

értelemszerűen így fordítható magyarra:

„Egyazon hithez tartozó emberek közössége, ahol az egységbe és a vallások kölcsönös egymásra hatásába vetett hit, — az emberek személyiségének tökéletesítésére, — valamint a békés világ létrehozására irányul, — Buddha törvényei alapján”.

Ezt a szervezetet 1938-ban alapította egy japán férfiú: Nykkio Niwano, azzal a szándékkal, hogy társaival együtt az erények tökéletes gyakorlásában éljenek. Tanulmányozta a buddhista iratokat, de nyitott volt minden hitbéli felfogás iránt. Szabadelvű közössége hamar kapcsolatot talált az unitáriusokkal, és közös nézeteik szerint: minden vallás mutassa fel azt, ami tanításában egyetemesen értékes, szinte kölcsönözzék egymásnak a nemes gondolatokat. Ily módon a szabadelvű buddhista közösség a következő erények gyakorlását hangsúlyozza: türelem, bölcsesség, bátorság, igazságosság, udvariasság, becsületesség és a felelősségérzet mások sorsáért.

Szervezetük sajátossága, hogy a vezetés világiakból áll, és 10–15 emberből álló csoportokban, úgynevezett Hoza-ban tevékenykednek. Képzett világiak tanítják őket és a kis-közösségekben őszintén megbeszélnek személyes gondjaikat, örömeiket.

Az alapító, a ma is munkálkodó és nagy tiszteletnek örvendő, 82 esztendősen Nykkio Niwano annak idején a saját kis tejboltjában kezdte meg közössége szervezését. Egyháza ma 6 és félmillió tagot számlál, 227 gyülekezete van Japánban és fenntart számos kulturális és szociális intézményt, kórházat.

A japán szabadelvű buddhista egyház az Unitárius és Szabadelvű Vallások Világszervezetében idén ünnepli fennállásának 50. évfordulóját.

Berki Feriz kitüntetése

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa dr. Berki Feriz esperes-adminisztrátornak az állam és az orthodox egyház közötti jó viszony munkálásában kifejtett több évtizedes eredményes tevékenysége elismeréseként

70. születésnapja alkalmából a

Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést adományozta. A kitüntetést 1987. dec. 30-án a parlamentben Németh Károly az Elnöki Tanács elnöke adta át. Jelen volt Miklós Imre államtitkár az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke. Szeretettel köszöntjük.

Az 1987. évi nyári Palo Altóban tartott kongresszus eredményeit több vonatkozásban összegezte az IARF frankfurti titkársága, melynek köréből az év végével távozik John Clifford angol unitárius lelkész. Az értékelés kimunkálásában segítséget nyújtott Koichi Saito japán buddhista, aki a Rissho Kosei-kai képviselőjében és költségén munkatársa a titkárságnak.

A kongresszus regisztrált tagjainak száma 811. Ezek közül az egész időre jelentkezett 681, és részidőnkön vett részt 130 személy. A jelenvoltak 17 országból látogattak el a kongresszusra. Földrészek bontásában a százalékarány a következő képet adta: Egyesült Államok és Kanada 47%, Ázsia (Japán, India és Fülöp-szigetek) 44%, európai országokból 9%, Afrikából és Ausztráliából 5%.

A résztvevők közül a teológiai professzorok és lelkészek száma 131. A kongresszusi iroda munkatársai: 10 amerikai, 24 japán, és 12 a titkárságból a segítőkkel együtt, köztük volt Orbók Attila is.

A kimutatás feltünteti azt, hogy a résztvevők 3/4-e nem vett részt az előző három kongresszuson (Japán, Hollandia, Anglia).

Az aug. 2-i vasárnap de. környékbéli unitárius gyülekezetek istentisztelein résztvettek száma 24 tagország képviselői közül kerültek ki, akik az istentisztelet után a helyi gyülekezetek tagjainak voltak ebédvendégei, s így alkalmuk volt amerikai unitárius univerzalista családokkal, lakáskultúrájukkal, étkezési szokásaikkal ismerkedni.

A kongresszus után rendezett különböző túrákat a többség igen drágának tartotta. Az ezeken részt vett kevés számú személy igen kedvezően értékelte a helyi gyülekezetek részéről tapasztalt fogadtatást.

Prof. André Gounelle értékelése a Kongresszusról

Az IARF 1987. nyári kongresszusáról eddig csak két érdemleges értékelést olvashattunk. Mindkettőt a Montpellierben működő protestáns teológia professzora, a fentebb említett A. Gounelle írta, aki 1986 nyarán hosszú évtizedek után francia földön Montpellierben jól sikerült IARF regionalis konferenciát rendezett. Ezen jutott kifejezésre az a kívánság, hogy 1988 nyarán Kolozsvárt kerüljön sor egy újabb regionalis konferenciára, melynek előadói és résztvevői zömmel az európai unitárius és szabadelvű protestánssok köréből kerüljenek ki.

Gounelle professzor két beszámolót írt, az egyik a svájci francia nyelvű szabadelvűek Genfben megjelenő Le Protestant c. havi szemléjében jelent meg, melyek inkább rövidebb ténybeszámolóként lehet értékelni. A másik cikk a francia szabadelvűek Évangile et Liberté c. szintén havi szemléjének 1987. okt. számában. A bevezető szavak után megállapítja, hogy az IARF tevékenységéből a legjelentősebb a regionalis és a háromévenként rendezett világkongresszusok tartása. Elmondja, hogy ez már az ötödik IARF kongresszus, melyen részt vett, legelőbb 1972-ben Heidelbergben volt jelen, ahol a résztvevők száma alig érte el a 300-at, a legutóbbi nyári kongresszuson már 800 résztvevőről adott számot a titkárság. Az amerikaiak számát 350-re, a japánokét 320-ra becsülte. Érthető a japánok nagy száma, mert minden japánt érdekel Amerika, és a távolság sem túlságosan nagy. A Hirosimára való emlékezés mindenkit megrázott, s emlékeztet a nukleáris veszedelemre. Sajnálattal állapítja meg, hogy az európaiak száma nem érte le a 100-at sem. Ezért helyes a választás, hogy 1990-ben Budapesten tartsák a következő kongresszust ahová több európai is elmehet, mert nekik ide olcsóbb lesz az utazás. A kongresszus módot ad régiiek ismételt találkozására és újak bekapcsolódására az IARF munkájába. Egy ilyen kongresszus, ahol keresztények és nem keresztények (főként japán buddhisták és shintoisták) is jelen vannak, megtanít bennünket a többi nagy világvalláshoz tartozók hitének tisztelésére.

Az elhangzott előadások mind gondolatébresztők voltak, bár az előadók nagyrésze nem vett részt korábban az IARF közvetlen munkájában, és nem ismeri a századelőig visszamenő múltat. Különleges volt a Masahiro Mori tokiói professzor tartotta előadás akinek könyve japánul nagy siker volt. Buddha és a robot volt a címe.

Értékes eleme a kongresszusnak a vasárnapi különféle gyülekezetekbe való ellátogatás, és annak során egyes gyülekezeti tagok otthonában elköltött ebéd, és főként a társalgás, melynek révén sokat megismerünk a vendéglátó ország életéből.

Talán nem jutott elég idő s nem volt rendszeres alkalom mindenki számára a szomszédos világváros, San Francisco megismerésére, az Arany Hídat (Golden Gate) is csak azok látták, akik egyénileg erre törekedtek. A délutáni sok apró, egymást fedő különféle rendezvény között nehéz a válogatás. A sok néha kevés, mert nem koncentrálnak arra, hogy az emberek ismerkedjenek, gondolatokat cseréljenek.

Berkeley templomában istentisztelet japán és magyar résztvevőkkel

Európai szemmel nézve, Hiroshima bombázása mellett egy ilyen alkalmon arról is szó eshetett volna, hogy Drezdát is szinte eltörölték a föld színéről. Az ázsiai japán kegyetlenkedésekről sem esett szó, mely a második világháború idején főként Kína és Indonézia területén és más szigeteken volt jelentős.

Végezetül meleg szavakkal hívja fel az olvasók figyelmét az 1990. évi budapesti kongresszusra.

Dr. Gellért Judit észrevételei

Szellemi felsőfok, összetartozás és egymást felelősen szeretés éményével telve hoztuk a hírt Stanfordinál a záróimádság szavaival: „sokféle kultúra sokféle nyelvén tettünk hitet egybegyülésünkkel, hogy nemet mondunk a háborúra, nyomorúságra és társadalmi igazságtalanságra, hogy kitarjuk karjainkat annak, ami békét hoz és harmóniát, hogy dicsérjük a földet, közös otthonunkat és az életet, mely a Föld minden lakójának jussa.” És az ebben egyakaratóak összefogott kezeinkkel a föld eleven koszorúja vagyunk.

Mit vittünk mi, magyarok a Kongresszus nagy közös asztalára? Adtuk mindenekelőtt négyszáz éves múltunkat, a vallásszabadságot először kimondó Dávid Ferenc szellemét. Vittük az imádkozás ősiségét; mint soron következő házigazdák, Magyarország kitért szívét és kapuit. És a Kongresszus egy meleg színfoltját is mi adtuk, az élő muzsikát. A megtisztelő feladatot, hogy hegedűt vigyek magammal, és az IALRW előtt bemutatkozó előadással készüljek, a nőszövetségtől kaptam. És aztán játszottam amerikai és japán felkérésre, nagy nyilvánosság előtt és meghitt baráti körben, nagyon sokszor. Hegedültem Bachot és népdalt, Albinonit, és legtöbbször Bartókot. A fogadtatás oly meleg, olyan hálás volt, hogy úgy éreztem, csak ezért a kongresszusért is érdemes volt hegedülni megtanulnom. Elámultam azon, hogy Bartók zenéje — mely egyébként minden díszünnepségen felhangzott — milyen sokak által jól ismert és szívesen hallgatott. Amennyire magyar, éppen annyira nemzetközi is.

Ha az IARF Kongresszusnak zenei mottót is kellett volna választani, akkor az bizonyosan Bartók-muzsika lett volna.

Tisztelt Országgyűlés, kedves képviselőtársaim!

Kérem, engedjék meg, hogy a költségvetés tárgyalása kapcsán néhány percet az egészség közügyének szenteljek.

Növekvő aggodalommal tanulmányoztam a rendelkezésünkre bocsátott anyagokat és adatokat — nemcsak képviselőként és kényszer hozta, botcsinálta közgazdászként, hanem a beteg emberek ezernyi baját érzékelő, bizalmukat élvező gyakorló orvosként is.

Mióta az egészségügyi ellátás állampolgári jog lett, évente több, mint 120 millió alkalommal jelentkeznek a járóbetegellátásban. Kérdés, hogy mit takar ez az óriási szám?! Az egyik oldalon kétségtelenül komoly eredményt, mert több beteget gondozunk, több beteget szűrünk ki, többet tudunk időben gyógyítani — de a látogatások nem kis hányada megoldatlan társadalmi gondok lecsapódását jelenti —, az emberek túlterheléséből, alkalmazkodási zavaraiából, az emberi kapcsolatok bomlásából származó bajok betegségeket vagy betegségtudatot okozva előbb-utóbb az egészségügy problémájává válnak.

A másik oldalon — a továbblépés gátjaként tornyosul az egészségügy túlszerveződése, bürokratikus rendszerének burjánzása, az indokolatlan párhuzamosságok, melyek időnként a gyógyító-megelőző ellátás javulásának látszatát keltik — és itt van még a kikövetelt vagy az orvos kényszerű, defenzív magatartásából következő, sem a diagnózist, sem a terápiát nem szolgáló felesleges vizsgálatok tömege is.

Ismert, hogy az egészségügy szervezése a háború után, nehéz gazdasági helyzetben indult szép célokkal. Sok vívmányt létrehozott, de ezeket a jó elveket nem alapozta meg kellő gazdaság és gondos, rugalmasságra is képes szervezeti feltételrendszer.

Visszakanyarodva a gyakorlati problémákhoz, értesülésem szerint az egészségügyben a bérek bruttó-sítása kiterjed a másod ill. mellékállásokra is, azonban és itt hadd említsem kenyéradó gazdám, a Fővárosi István kórház példáját, az intézet erre a célra a bértömeg 14%-t kapta, mely összeg előreláthatóan csak az aktív, főállásban dolgozók bérkiegészítésére lesz elegendő. Kérdésem az, biztosított vagy biztosítható-e a szükséges másod, mellékállások, nyugdíjasok bérének a kiegészítése, mert pl. utóbbiak nélkül, főként az úgynevezett hiányszakmákban, mint röntgen, laboratórium, tüdőgondozó, az osztályok működése megoldhatatlanná válhat.

Gondolok a társadalombiztosítási rendszer olyan korszerűsítésére, melyben az egyén maga dönthetné el, hogy az alapszolgáltatás mellett milyen tartalmú és összegű biztosítást kíván kötni. Ki kell munkálni

azt is, hogy a munkaképesség esökkenés esetén az egyén és munkahely egyaránt a rehabilitációban és ne a rokkanttá minősítésben legyen érdekelt. Szerencsésebb volna, ha a táppénz elbírálása a társadalombiztosításban dolgozó szakértők feladatává válna.

Az orvosi munka hatékonyságának megítélésére a ma zömében használt mutatók (táppénzes napok száma, ápolási napok száma, ágykihasználás) önmagukban nem elégségesek. A jó színvonalon, lelkiismeretesen, a gazdasági elveket is szem előtt tartó egyének és közösségek közvetlen anyagi támogatását is kívánatos lenne sürgősen megoldani, figyelembevéve az ágazat közismert, nyomasztóan alacsony béreit.

A komoly gondot jelentő szociális ellátás egyik területe az idős, ápolásra szoruló, egyedülálló vagy egyéb okok miatt ellátatlan betegek ügye. Az utókezelői vagy krónikus ágyak hiányának enyhítése érdekében ismételten át kell gondolni az aktív, krónikus ágyak arányát, ugyanígy a tartósan, akár 50%-ban üres osztályok átalakításának lehetőségét.

Tisztelt Országgyűlés!

Az egészségügy betegségeivel foglalkozó számtalan tanulmányban két jelzővel találkozhatunk a leggyakrabban — bürokratikus és feudális. A bürokráción nem egyszerűen aktahalmazokat értek, hanem személyek és szervezetek indokolatlanul bonyolult, a változást, a megújulást, az ellenőrzést csak formálisan elfogadó kusza szövevényét. Az egészségügy ezen bajainak orvoslása csak beruházást nem igénylő új és demokratikus irányítási rendszerrel oldható meg.

Tisztelt Országgyűlés!

Kétségtelen, hogy az egészségügyi ellátás általános színvonalát egy következetes érdekeltségen alapuló, társadalombiztosítási rendszer tudná megoldani, de azt, amitől a technikai színvonal emberibbé válhat a materiális ösztönzők mellett és felett — az magas szintű szakmai tudást, alkotókészséget, előítéletmentes gondolkodást, lelkesedést, hitet, a közösség szolgálatára való készséget, erkölcsi megújulást igényel.

Napjaink komor világában fogytán az egymás iránti megbecsülés, elapadóban a türelem. Veszít értékéből a jó modor, az illemtudás, az emberséges stílus, humánus magatartás, divatjamúlt a kérem és a köszönöm.

Mindezek ellenére és annak tudatában, hogy a világban tudományos-technikai forradalom zajlik, s mi nehezedő anyagi viszonyok között élünk, úgy vélem, méltatlan lenne hozzánk, az egészségügyben dolgozókhöz, ha hiánycikké válna a medicina egyik legősibb, de ma is alapvető gyógyszere, — az emberi szó!

(A felszólalás az Országgyűlés 1987. dec. 16-i költségvetési vitájában hangzott el — rövidített szöveg.)

Konfirmáció, úrvacsoraosztás

Dr. Szász Dénes ny. esperes, székelyudvarhelyi lelkész és felesége látogatást tettek püspökünknel. A beszélgetés a fenti két témakörre irányult.

Elmesélték, hogy a század elején gyülekezetté alakult székelyudvarhelyi unitárius templom vonzásköre — annak ellenére, hogy a megyeszékhelyet néhány éve a román hatóságok Csikszeredába helyezték át, állandóan és jelentősen gyarapodott. Igaz, hogy a városi gyülekezetek lélekszám szerinti gyarapodása a környékbeli székely falvak gyülekezeteinek a lélekszámát és anyagi teherviselési képességeit gyengíti. A székelyudvarhelyi gyülekezet presbitériuma első ízben városra költözött és ott végleg megtelepedett fiatalabb presbitergárdával erősödött. A gyülekezeti munka szükségessé tette segédlelkész beállítását is.

Elmondották, hogy az őszi hálaadás alkalmán, szept. utolsó vasárnapján, három egymást követő istentiszteleten összesen 1180 lélek vett úrvacsorát. A konfirmálás gondos és alapos előkészítést követel, hiszen ez az utolsó alkalom, amikor a lelkészek a fiatalokkal találkozhatnak. 1986-ban 95 fiatal konfirmált, az idei esztendőben 93 fiatal járult első ízben

Jézus asztalához. Remélik, hogy a jövő évben még gondosabb cura pastoralis révén a konfirmáltak száma el fogja érni a bűvös 100-at.

A kép a székelyudvarhelyi templom belsejét ábrázolja, s az első sorban székely ruhában a konfirmáló leányok csoportja látható, a gyülekezet egy részével.

ÉLETFORMÁLÓ SZERETET

— Anyák napjára gondolva —

Unitárius vallásos íelőra, elhangzott a Magyar Rádió Petőfi-adásában: 1987. május 3-án.

Írta és elmondta: Huszti János budapesti unitárius lelkész, a Magyarországi Unitárius Egyház püspökhelyettese.

Alapige: Lukács 15,11—24; A tékozló fiú példázata

Csapzott hajjal, nagy belső vívódásokat tükröző könnyes tekintettel, fiatalos vádlott áll bírái előtt az egyik chicagói törvényszék tárgyalótermében. Viszsaeső bűnöző, pedig mindössze csak 18 esztendő. Többször volt javítóintézetben, ahonnan megszökött. Tetteiről sohasem beszélt, vallatások alkalmával konokul hallgatott, sem szép szóval, sem a legszigorúbb fenyegetésekkel sem sikerült vallomásra bírni. Javítóintézetének nevelői szerint valami hiányzik jelleméből, mert soha nem barátkozott szomorú sorstársaival. Mindenkiel bizalmatlan. Visszahúzó, mogorva természet. Senki, soha nem tudott közelébe férközni anynyira sem, hogy egy barátságos szót váltson vele.

Most minden eddiginél súlyosabb büntetés miatt áll bírái előtt. Az egyik külvárosi sikátorban leütött egy asszonyt és ki akarta fosztani. Bírái — ismerve konokságát — nem is próbálják vallatni. A büntény bizonyítására nincs szükség, mert a helyszínen, a büntetés elkövetése közben fogták el. Előbbi elfogatásaival szemben a különbség csak annyi volt, hogy most minden ellenszegülés nélkül megadta magát. Nem próbált menekülni, vagy őrzőitől elszabadulni.

Döbbenetes csend nehezedik az ítéletre készülő bírákra, amikor minden felszólítás nélkül felemelkedik helyéről és bejelenti, hogy vallani akar. Mindig összeszorított ajkai reszketve ejtik ki a szavakat, míg jól ismert dacos, gyűlölködő tekintetét könnyei homályosítják el. Fel-feltörő zokogásától szaggatottan belekezd rövid élettörténete elmondásába:

„Nyolcan voltunk testvérek, s én a legfiatalabb. Idősebb testvéreim nevelték, mert apja részeges durva ember, ki, ha elitta szűkös kerését, a külvárosi kocsmák verekedéseiben elszenvedett bosszúságait otthon, családjá körében torolta meg. Anyját 3 éves korában elveszítette. Nem is emlékszik rá. Sokszor volt, ha éhezve kenyeret kért nagyobb testvéreitől, ütlegel kapott, s inkább elmenekült hazulról és az utcán csavargott. Ott legalább nem bántotta senki. A lopást hamar megtanulta, mert ha valamit akart magának, csak így érthette el. Jobb napok csak azok voltak, amikor egy-egy helyen könyörületből enni kapott. Gyermekkorában nem hallotta, hogy lopni nem szabad, mindaddig míg rajta nem kapták, s javítóintézetbe került. Itt sem volt hozzá senki kedves és jószívű, s ezért megszökött. — Innen aztán már sűrűn váltogatták egymást a lopások és az elítélések. Beszélni soha nem mert tetteiről, mert attól félt, hogy még jobban megverik. — Így ment ez mindaddig, amíg legutóbbi büntetését elkövette, amiért most itt áll bírái előtt. S míg a könnyeket talán soha nem látott szemek — most először életében — elsírják minden bánatát, a fel-felesukló zokogás széteső szavaival mondja el, hogy amikor azt az asszonyt leütötte, s az elbukó test és véres arc mellől az elejtett csomagot fel akarta venni, olyasmi történt, ami eddig még soha életében. Egy gyermek sikolyt hallottam — mondja — s egy 10 év körüli kislányt láttam menekülni a rosszul kivilágított utcán, amint kétségbeesetten azt kiáltozta: jaj, az édesanyám! Kezem megállt, lábam elnehezedett. Akkor még nem tudtam, mi volt, ami megállított: az összeomló test? — a véres arc? — a menekülő kislány? — vagy az a hang, amely kiáltozott? — Percekig álltam ott földbe-gyökerezett lábbal, s ezért is fogták el. Most már tudom, hogy mindez miért volt, s ha nem fognak el, akkor magam jelentkezem, mert attól a hangtól, amelyet ott a járda szélén hallottam, nem tudok szabadulni. Az a szó, hogy édesanyám, annak a kétségbeesetten kiáltozó kislánynak a gyermekhangján állandóan kísért, a fülemben cseng és éget belülről. Én nem mondtam ezt a szót soha senkinek, csak neha nallottam másoktól — úgyet sem vetve rá —, s most kétségbeesetten

és elnémíthatatlanul vádol. Könyörgöm, büntessenek meg, ítéljenek el, mert megöltem egy édesanyát.”

Az anyai szív áldott, meleg szeretetét soha nem érzett ember könnyes bánatával úgy állt ott a vádlott megrendült bírái előtt, mint egy új, huszadik századi tékozló fiú, de már a megbánásnak büntetést váró és irgalmat könyörgő alázatával. Elindult a megtérésnek azon az útján, melyen egy eddig soha nem látott arc, az ismeretlen édesanyának az arca kísért, hogy a megbocsátás és a gyermeki szeretet eszményévé magasztosultan, a férfivá növekvő ember ifjúságának minden szörnyű nagy bűnét előtte levezelje.

Ezt a több mint 20 éves szomorú történetet olvasom és akarva, akaratlanul a tékozló fiú evangéliumi példázatára gondolok. Az a minden keresztény ember előtt ismeretes, örök szépségű jézusi tanítás, melyet, ha csak egyszer hallottunk is, többé nem tudjuk elfelejteni. Idézzük csak újra, hogy még jobban a lelkünkbe véssődjék, eseményeiben nagy tanítást, örök figyelmeztetést magában rejtő szavai nyomán. Hiszen sokszor megismétlődik életünkben, mert sok tékozló fiú eltévelyedéséről, és megtérő, hazavágyódóról adott már hírt az élet.

Gondtalan, jómódú ember, akinek két gyermeke van, s a két gyermek, két külön egyéniség, két külön világ. Az idősebbik, koránál fogva is az apa kedvence, mert elsőszámú örököse nemcsak a családi vagyonnak, hanem minden ősi, szellemi hagyatékának. Nagy felelősség vár rá, s ennek a növekvő felelősségérzetnek a tudatában éli életét. Korához képest komoly, megfontolt egyéniség. Szándékosan úgy nevelték, olyanná formálták, hogy a mindenre felügyelő édesapa mellett, már fiatalasága kezdetén vegye vállaira a családi gondok, az eljövendő nagy tervek egyik felét. Férfivá serdült ifjú, szellemileg érett ember.

A kisebbik: a család kedvence, az örök gyermek. Apja és idősebb testvére mellett gondtalanul él. Nem a jövőnek szenteli életét. A mának örömeit igyekszik kihasználni. Mindenki végzi körülötte a maga munkáját, úgyanyira, hogy neki semmi tevékenység nem jut már. Tétlenségében álmodozóvá válik, s álmaiban egy színes, ábrándos élet körvonalait rajzolja ki maga előtt. Távol az otthontól, tulajdonában az apai örökségnek, megcsillogtatni a nagyvilágban emberi képességeit. Terveihez, melyeket titkon magában hordoz — így —, szűknek találja a szülői házat. Olyan körülmények kellene neki, ahol nincs meg az öreg kor napjainak józanon ítélő, mindent megfontoló figyelmesége, vagy egy idősebb testvérnek, batyjának örökké fontoskodó, számára terhes figyelmeisége. Nagyot és merészet gondol. Kikéri az apai örökséget, s a jelentős vagyoni birtokában idegen, ismeretlen környezetbe megy, ahol vagyoni függetlensége révén csalóka álmai színes mesevilágát próbálja felépíteni. Álmai azonban megcsalják, barátoknak hitt ismerősei becsapják. Csalódásai fájalmában döbben rá arra, hogy milyen nagyot vétkezett, hogy hogyan lett tékozlója annak, amit drága apai örökségként kellett volna megőriznie.

Távol az otthontól, keserves csalódással fizető idegen környezetében mind gyakrabban és gyakrabban látja maga előtt az egykor sívárnak, egyszerűnek tetsző szülői házat, apja szeretetét, batyja apáskodó jóságát. S amint egykor otthon, a messzi világba helyezett álmoképek gyötörték és készítették elindulásra, úgy most, ott az idegenben, a régen elhagyott otthon viszatérő képei gyötörnek. Visszavágyik, nazavágyik.

És, amikor már nem tud megdörögni tovább a gyermekkor világának szülői házhoz kapcsolódó, újra értéket nyert emlékeivel, akkor kifosztottan, kisémmizetten, koldusszegényen, de a megbánás fájalmas könnyeivel a lelke mélyén, elindul haza. Édesapjának,

fiát visszanyert örömeiben és megbocsátó szeretetében visszakapja azt, ami egykor értéktelen volt előtte, de a megpróbáltatások szenvedései széppé varázsolják.

Ebből a lelket megrázó jézusi példázatból hiányzik valaki. Hiányzik az az asszony, akinek jelenléte soha nem engedi szükké és elviselhetetlenné válni a szülői házat. Egy szív, aminek dobogása összekovácsolja az egymást megérteni nem tudó, külön lelki világban élő testvéreket. A megértő jóság, ki minden körülmények között kiengeszteli az apák és fiak között felmerülő ellentéteket. A drága lélek, aki az álmódzó gyermek számára színes mesevilággá varázsolja a szülői házat. Hiányzik a bölcsődalok, a dajkamesék mosolygó, melegajkú tolmácsa. Mindennapi kenyerünk megédesítője, bohóka gyermekálmaink csillogószemű pajtása. Az, akit egyszerűen így szólítunk: **É D E S A N Y Á M !**

Én azt hiszem, hogy a tékozló fiú történetében a drámai fordulatot az az egyetlen szomorú tény idézte elő, hogy abban a házban, ahonnan a kisebbik fiú elindult: nem élt egy édesanya. Ő biztosan elhessegette volna kisebbik gyermeke szívéből a csalóka ábrándokat, s nem vágyott volna idegenbe, nem vonzotta volna egy messzi világ ismeretlensége, mert azzal a szépséggel és azzal a szeretettel, amit egy anyai szív magában hordoz, még egy szűkös, szegény otthonban is lehet boldog tündérvilágot teremteni.

Valahányszor, ha bibliámban a tékozló fiú történetét olvasom, mindannyiszor arra gondolok, hogy az a kisebbik fiú soha nem indult volna el messze idegenbe apai örökséget tékozolni, nem járta volna a tévelygésnek testet és lelket sorvasztó tövises útjait, ha lett volna édesanyja. Mert, ha marasztaló szavával, keze áldó simogatásával, szívének gyermekéért aggódó, féltő szeretetével nem is tudta volna visszatartani, akkor könnyeivel, fájó lelke feltörő zokogásával otthonmarasztalta volna — mert, ha mindent legyőzünk is az életben, és ha minden fájó, kellemetlen dolgot elkerülünk is, de édesanyánk könnyeit — melyeket lelke legmélyéről értünk sír el — soha nem tudjuk legyőzni és nem tudjuk kikerülni.

Hányszor elfeledkezünk mi felnőtt emberekké vált örök gyermekek arról, hogy életünk útját, egy értünk aggódó szívnek boldogságban önfelédtt mosolyai, vagy fájdalmakban feltörő könnyei kísérik. S ez a szív az édesanyánk szíve — és mosolya vagy könnye aszerint változtatják egymást, hogy életünket hogyan éljük, hogy mi, számukra mindig gyermekek, boldogok vagy boldogtalanok vagyunk-e? — Annak a kisebbik fiúnak az útját nem kísérték sem ezek a mosolyok, sem a könnyek; s ezért a tékozló fiút sokkal jobban sajnálom, mintsem elítélem, mert úgy érzem: azért lett tékozló fiú, mert nem volt édesanyja.

Móra Ferenc, a forró, nagy lelkű magyar mondta egy alkalommal, hogy: „ez a szó: édesanyám, mindjárt az Isten neve után van aranybetűkkel beírva az élet nagy szótárkönyvébe.”

Egy szó, s benne él egy egész világ, mert bölcsőnk-től koporsónkig összeforrt velünk. S ez nem is lehet másként, mert olyan az élet, mintha kétszer születnénk. Az első, amikor testet, életet szakítunk magunknak az Ő testéből és az Ő életéből. Ez a születésünk nem teljes, mert a gyermekben még hosszú ideig anyja él. Öntudatlan gyermeke helyett érez, gondolkodik, vágyódik, örvend, játszik, szenved és sír. A második születésünk, amikor öntudatosan átültetünk lelkéből álmokat, vágyakat, titkokat és reményeket a saját lelkünkbe. Láthatatlan aranyszálakkal van összekapcsolva az Ő élete a mi életünkkel. Először kíméletlenül, erőszakosan, talán holttestén keresztül is megszületünk. Ez fájdalmas és szükségszerű. A második igazán örömteljes: mert szíve vágya, hogy az Ő álmait, az Ő vágyait, az Ő lelkének titkait és reményeit ültessük át önlelkünkbe. Ebben a kettős születésben válik egy önmagát értünk pazarló drága ajándékká az **ÉDESANYA** élete.

Első csókja nyomán születő érzésem az első érzés, amit az életben tapasztalok. Keblének melegében tanulom meg, mit jelent két ölelő karban megpihenni, félelem után megnyugodni. Szemének csillogásából tudom meg, hogy mi a mosoly, mi a szeretet és mi a boldogság. Szemének könnyeiből érzem meg, hogy mi

a bánat és mi az aggodás. Ő raktározza el lelkemben és gyűjtögeti számomra a beszédnek, édesen csengő magyar anyanyelvemnek szépséges szavait. Ő vési először a lelkembe Isten nevét, s az első imádságot, és hazám, népem szeretetét — s mindent, mindent, amiből megformálódik az a hatalmas épület, amelyet így hívunk: **E M B E R**. — És ez az ember egy életen át önmagában, mint tükörben mutatja meg, hogy milyen volt édesanyjának érte áldozott élete, vergődő-érező szíve, drága lelke imádsága, tanácsai, tanításai, intelmei, a bölcsődalok, dajkamesék színes világa, melyeket szívéből szívünkbe hullatott.

Nem tudom van-e még nép ezen a földön, melynek verselői oly sok megnyilatkozását adták volna az édesanya iránt érzett szeretetnek és ragaszkodásnak, mint magyar népünk költői. Annyi szépség, őszinte igaz érzés, ami kigyúlt a fiú lelkében az édesanya eszménye iránt, mind megannyi drága gyöngyszeme a fiú tiszteletnek és szeretetnek. És ezek mind fényesen és tündöklően beragyogják az édesanyák emlékét.

Egyet hadd említsek én is, azt talán, amelyik híven tükrözi ama gyermeki érzést, amely a szívben él aggodásaiért, szeretetéért, értünk elsírt könnyeiért. Arany János csodálatosan mutatja meg „Toldi szerelmé”-ben, hogy az erős férfi szívében milyen parancsoló nagy hatalom az édesanya iránti szeretet. Szerelmi bánatában Toldi Miklós vad tivornyázásba kezd és amikor a dorbézoló, mulatva könnyező Miklós meghallja, hogy megérkezett az édesanyja, és mámorából ébredve kitekint az ablakon, édesanyját látva megszégyenülten elmenekül előle. A száz csatában haláltmegvető bátorsággal harcoló, rettenthetetlen hős, aki még soha senki elől nem hátrált meg, a szemrehányó anyai tekintet elől elmenekül.

Az édesanyák mosolya, könnye, álma, szíve vágya, reménye és reménytelensége egy életre kötelez minket s ha szívünkben hordozott érzéseinkkel megsértjük szeretetüket, akkor a saját lelkiismeretünk megszólaló szava vádol és hív számadásra. Ezért menekül el a szemrehányó anyai tekintet elől, — vagy vezek emléke előtt még a hős is, a félelmet soha nem ismerő ember. Életet formáló erő az anyai szív szeretete s dobogása ritmusában, halálon túl, emlékei előtt örök gyermekek maradunk.

Az édesanya emlékét forrón szerető érzésekben fogant a gondolat, hogy minden esztendő májusának első vasárnapját az édesanyák emlékének szenteljük. Szébb napot nem is lehetne választani. Az újraéledő természet tavaszi zsongásába, mint az életfakadásnak megszentelt ritmusába, Isten teremtett világának új élet kezdetét jelentő mennyei szimfóniájába, hadd csendüljön bele szívünknek csendes hálaimája az édesanyák élő szeretetéért, feledhetetlen emlékéért.

Ezen az egyetlen napon, *Anyák napján*, ne a pihe-nésért csukódjanak be a mesekönyvek, térjenek pihe-nőre az iskolapadban az írka, álljon meg kezünkben a toll vagy a kalapács — hanem azért —, hogy azt a sok-sok értünk átdolgozott nappalt és átvirrasztott éjszakát, amikor, mint őrzőangyalok állatok mellettünk, kezetek fölé hajolva, szívünkben jósággal, szemünkben a hála könnyeivel, megköszönjük tinéktek: **ÉDESANYÁKI**

És akinek most könny csillog szemében, mert szent seb szakadt fel szíve mélyén, annak lelke szálljon el a csendesség és imádság temetőkertjébe, s ott, annál a sírhantnál sírja el könnyeit, hol halkán, reszkető ajakkal ezt szokta mondani: **ÉDESANYÁM**.

Dr. Iván László halála 50. évfordulója alkalmából 1988. máj. 8-án du. 5 órai kezdettel a Nagy Ignác u. templomban — emlékünnepelet tartunk. Erre dr. Iván László egykori tanítványait és munkásságát megbecsülő híveinket szeretettel várjuk.

A megemlékezést követően Szendrey Karper László gitárművész és felesége Ágay Karola operanékesnő adnak hangversenyt.

A vallási önzés legyőzése

Megjelent
a Schweizerisches Reformiertes
Volksblatt 1987. ápr. 22-i számában

Ha emberekkel találkozunk, valami lenyűgözöt érzünk, amiről egyikünk sem szívesen mondana le. Mindenki érzi azt, hogy a többi emberhez tartozik, s ez olyan, mint egy vallomás mások iránt. Ismeretleneket, ismerősöket filmezünk, fényképezünk. Részint emberbarátok vagyunk. Másrészt érzékenyek, elkedvetlenedünk, mivel csalódások érnek. Könnyen embergyűlölökké válunk. Minden megingathat. Hol emberbaráti, hol embergyűlölő hangulat lesz úrrá rajtunk. Az irányzatoknak – így az emberbarátságoknak is – vannak jeles képviselői, így pl. Albert Schweitzer. Ugyanakkor az embergyűlölők képviselőjének tekinthetjük Jonathan Swiftet, aki hivatását tekintve – akárcsak Schweitzer – lelkész volt. Swift egy 1725-ben kelt levelében így ír: „Írásaim célja inkább a panasz, mint a szórakoztatás... lényegében gyűlölöm és megvetem az embernek nevezett állatot, habár mint egyént szeretem Jánost, Pétert, Tamást... Munkám azt kívánja bizonyítani, hogy az a meghatározás, miszerint az ember észlény, teljességgel téves.” Ily széles embergyűlölő alappalra épült a „Gulliver utazásai”.

Mint ahogy tűz és víz két természeti elem, az emberi lélek két eleme a szeretet és a gyűlölet. Swift, habár szerette az egyes embert, az emberiséget mint olyant nem kedvelte, mert az ésszerűtlen viselkedésével számtalan baj okozója. A világra panaszokozdik, mert az emberi esztelenség erre készíti. Tűnjék bár első hallásra ellentmondásnak, Swiftnél a szeretet és a gyűlölet nem különül el. Swift világhírű regényéhez, a „Lemuel Gulliver utazásai”-hoz írt előszavában, Hermann Hesse így vélekedik: „Mennyi emberszeretet, gond fájunk jövőjéért, mennyi leplezett szeretet paráznál ezen különös természetben. Aggodalom az állam, az erkölcs, a társadalom miatt.” E gazdag történet, mely mint „Gulliver utazásai” rövidített formában gyermekeink kedvenc olvasmánya lett, rövidítetlenül: lángoló tiltakozás, az emberiség és a világ folyása ellen írt szatíra. A könyv első részében a hajótörést szenvedett Gulliver a hat-hüvelyknyi lilliputiak országába vetődik. Itt arról szerez tudomást, hogy Lilliput és Blefuskus között véres harc folyik. Ennek kiváltó oka tiszta karikatúra: amiatt folyik ugyanis, hogy a tojást a hegyes avagy a tompa végén kell-e feltörni. Ilyen ostoba kicsinyességekkel szemben óriásoknak érezzük magunkat, ahogy Gulliver Lilliputban. De ha elkezdünk gondolkodni, lassanként megszűnik mosolygásunk. Íme mindezekről egy iskolásgyermek így írt: „Ma is sok olyan ember akad, mint amelyenkről a történet szól.

Gyerekek kicsinyes dolgok miatt összetűznek. Én azt vélem, az embereknek több megértést kellene tanúsítaniuk egymás iránt, úgyis elég háború dül e világon.” Carl Friedrich Weizäcker legújabb könyvében, melynek címe „Az idő sürget”, mintha a tojásráború karikatúráját írta – „Nem reménytelen ügy az, ha a kormányzatoknak arra a gyakorlati megoldásra tesszünk javaslatot, hogy gondolkodjanak el afelett, hogy a háború mily világméretű katasztrófához vezetne. Fantasztikusnak tűnhet ez, ha a politika gépezetét nézzük. Azért fantasztikus, amiért ésszerű. Ésszerűtlen, lássék bár ésszerűnek a veszély és a számba jöhető ellenség erejének alábecslése.”

Megfontolásom hátterében Jézus szavai állnak: „Ha ketten avagy hárman az én nevemben összegyűlnek, közöttük én is ott vagyok”. Ez nem holmi vigasz, a gyéren látogatott istentiszteletek miatt! Ezt úgy kell érteni, hogy az Istenhez való viszony formája nem az „Én és Te”, hanem a „Mi és Te”. Már Jézus előtt is úgy tartotta a zsidóság, hogy: „Ha hárman együtt foglalkoznak a Tórával (Mózes öt könyve), ezt Isten úgy tekinti, mintha ezek Ő előtte gyűltek volna össze”. Itt a hangsúly nem a kis számon, hanem a többes számon van, ami már a kettőnél kezdődik. Így lesz világos Jézus szava. Istenhez való tartozásunk személynévmása nem az „én”, hanem a „mi”.

Ezek után visszatérnék Swift tojásráborújához amin ő a felekezeti háborúkat értette. Ezekből pedig bőven akadt a keresztény, s újabban az iszlám vallás történetében. A vallásnak mindenkori a „belső” emberrel van dolga. A vallási béke egyben a politikai béke előfeltétele és lényege. Ehhez nem a más hitet vallók kizárása, hanem a velük való együttérzés tartozik. Legyen a vallási közösség jellemzője a nyíltság, ne a zártság! Nem engedhető meg az, hogy az én hitem ki akarja Istent sajátítani. A vallási önzés a legrosszabb önzés. S nevetéses, akár Swift tojásráborúja.

Protestáns keresztény vagyok. Istennek azonban nyilván kedvére van, hogy más hitűek is létezzenek. Krisztus szava utat talált a szamaritanusok és a rómaiak felé: Nem ahol egy – értsd hívő –, hanem ahol kettő, három – értsd keresztény, zsidó, mozlím – vagy még több van együtt, ott Isten is velük van. Azért az ember egymagában is megélheti Isten jelenlétét.

Istentől kapott elmém a legjobb akaratom mellett sem tudom elképzelni azt, hogy Isten evangélikus, katolikus, keresztény, zsidó, avagy mozlím. Nem csupán eltérő színűeknek alkotott – úgy vélem – bennünket Isten, de hitünket is eltérően fogalmazta meg. Ezen különbözőségeket tudomásul kell venni, s viselni kell Isten színe előtt, mind az egyezségeket, mind a különbözőségeket. Úgy tudjuk szeretni egymást, ha hívek maradunk az

Isten által megmutatott úthoz. A saját hithez való hűség hozza magával a másfajta hit tiszteletét is. Így válunk nyíltakká és megalapozottan reménykedőkké.

Peter Niederstein
Fordította: Latin György

ÍRÁS A NEMRÉGEN IDEÉRKEZETTEKHEZ

Magyaország befogadta az ide érkezteket. Nem nagyon vizsgálták az okokat, mert eleget tudtak a háttérről. Az ország nem ad ki senkit. Az ország kiesi, a gondok nagyok. Ennek ellenére mindent megteszünk állami társadalmi, és egyházi vonalon, hogy segíteni tudjunk az új otthon keresőkön.

A magyar parlament segélyt szavazott meg a rászorulóknak megsegítésére. A hatóságok minden könnyítést megadnak. Az országos gyűlést a Magyar Vöröskereszt vezeti.

Az egyházak az elsők között voltak akik segítségére siettek a nemrégiben ideérkezteknél. Így tett és tesz a mi szám szerint kiesiny unitárius egyházunk is. A vidéki gyülekezetek is megtették a magukét. Budapesten három helyen lehet a lelkészeket tanácsért, jó szóért, segítségért felkeresni. A központi akció és irányítás vezetésére Huszti János budapesti lelkészt, püspök-helyetteset kértem fel (Címe: V., Nagy Ignác u. 4. II. em., telefonja egész nap 113-094).

Előljáróban kellett volna idéznem, de itt is értelme van a szónak, amit egykoron a ma is Erdélyben élő nagy író, Sütő András jegyzett fel egyik írásában: „Ami pedig a Nagy Romlást illeti: ne keressétek a térképen. Mert az bennünk van. S a régi természete szerint, mivel romlásból a kiesire mindig csak nagyobb jön, sohasem kisebb. Emberi létünk lavinaveszedelmeit – ha megpróbáltuk is esőnddel esítítani – el nem kerülhetjük. Mert akárhogy helyezkedünk is: mindig alattuk maradtunk, ha egyszer odarendelt a sors. Békésebb nyughelyet keresve elvándorolhat a madár, a kárpáti gímszarvas, szélfúttá magvainak útján még a gyökeres fa is, ám kegyes kegyetlen szülőföldjét lélekesonkulás nélkül az ember el nem hagyhatja.” (Idézve Sütő András Siraszói ínyőforgácsok e. Budapesten 1987-ben megjelent válogatás 78. lapjáról).

Amit tehetünk megteszünk szívből és szeretetből. Szóljatok a nemrégiben érkezett unitáriusoknak, vegyesházasságban élőknek, irántunk igaz érdeklődést tanúsítottaknak. Várunk, hogy segíthessünk. A jó szándék erős, az anyagi források szeretettel jöttek össze. A szegény adott a még inkább rászorulóknak. Külföldön élő unitárius testvéreink figyelő szeme és segítőkészsége is velünk van.

A mi egy igaz Istenünk áldása adjon erőt, hogy a szükségeseinknél is többet tehessünk.

dr. Ferencz József
unitárius püspök

HÚSVÉTI ÁGENDA

„A hétnek első napján pedig jó reggel, amikor még sötétes vala, odaméne Mária Magdaléna a sírhoz...” Ez az íge a János írása szerinti evangélium 20. részének első versében olvasható.

A keresztre feszítés után az ott összegyűlt tömeg lassan szétszórult, miután a római katonák közölték, hogy mind a három keresztre feszített férfi már halott. Hazamenve, kiki érzése szerint mérlegelte az eseményt. Volt, aki bezárkózott a házába, mert félt, más elment barátokhoz, megbeszélni a hegyen történt eseményeket.

A keresztre feszítést végignéző tömeg nagy általánosságban két részre volt osztható. Voltak, akik megnyugodva vették tudomásul, hogy a keresztre feszítés simán megtörtént, nem volt semmi zajongás, tüntetés sem a rómaiak, sem a zsidó vezetők ellen. Mások csalódottak voltak, hiszen Jézus nem adott tanúbizonyságot arról, hogy ő az Istennek kiválasztott fia. Türelmesen szenvedett, és Atyjához, Istenhez fohászkodva meghalt, anélkül, hogy csodát tett volna, vagy valamit is ígért volna a tömegben levő tanítványainak, vagy a vele együttérzőknek. Megállapították, hogy a két rabló, akit vele feszítettek meg, hangoskodott, Jézus csendben viselte el a szenvedést, a test kétségtelenül nehéz fájalmát.

Volt, aki azt is megjegyezte hazafelé menet, vagy otthon a lakás vélt biztonságában, hogy nem következett be semmiféle csoda, Jézus nem szállt le a keresztről, és Isten sem tett semmit megmentése érdekében.

A farizeusok közül néhányan emiatt nyíltan örvendeztek, mert hiszen simán megszabadultak a köreiket zavaró újszerű prófétától, aki néhány nappal korábban még veszedelmel jelenthetett rájuk.

A tömeg közt voltak a tanítványok közül is többen, és néhány asszony azok közül, akik Jézus hallgatói közé tartoztak. Az evangéliumok egyöntetűen feljegyzik, hogy a tömegben ott volt Jézus édesanyja, Mária is, és több más asszony. Talán volt köztük olyan beszélgetés, hogy másnap majd illő időben kijönnek a sírhoz, és a keresztről levett és az arimathiai József neves főember szép sírjába betett testet majd zsidó szokás szerint megmossák, az elmúlásra felkészítik.

Mária Magdaléna egyedül lakott kis házában. Tudta, hogy ő egy a kivettek közül. Este ő is lefeküdt, de nyilván alig jött álom szemére, s úgy vélte, hogy ő, egyedül, korán reggel kimegy a sírhoz, esetleg segíteni a többieknek, ha segítségét egyáltalán elfogadnák. Még hajnal előtt, egyszerű ruhájában már úton is volt, s lehajtott fejjel, könnyes szemmel indult el a Golgotára. Mária Magdaléna tudta, hogy őt bűnös asszonynak tartja a város, félt is, hogy egyáltalán a katonák, akik őrizőül ott maradtak, odaengedik-e a sírhoz. Mária Magdaléna nem tudott szép gyócsot, vagy más szokásos temetési kelléket vinni magával, de volt néhány nárdus cseppje egy üvegcskében, ami még rossz asszony korából megmaradt.

Mária Magdaléna az egész úton arra a Jézussal való találkozásra emlékezett, amikor őt a város halárában, mint bűnös asszonyt meg akarták kövezni. Akkor, ott az ítélet mondó, őt provokálni akaró farizeusok kérdésére Jézus, lehajtott fejjel, csak annyit mondott, hogy az vesse reá az első követ, aki bűn nélkül való. Jézus mondanása után, a kezében tartott követet az első sorokban állók a földre dobták, s lassan-lassan mindenki elhagyta a kivégzésre kijelölt helyet. Amikor Mária Magdaléna fel merete emelni a fejét, és körülnézett, látta, hogy a ha-

lálát váró tömeg eltűnt, s vele szemben ott áll egyedül Jézus. Jézus pedig, megszólalva, szelíden mondotta: menj el te is, és löbbé ne vészkézzél.

Mária Magdaléna, úton a hegyre, ezekre a szavakra emlékezett, amikor a hajnal hasadása előtt egyedül ment felfelé a sírhoz. Talán az készlettel erre a zarándoklásra, hogy a megfeszített ember volt az, aki egykoron megmentette az életét.

Mária Magdalénában valami újfajta hit élt, de szeme könnyes volt. Odaért a sírhoz, nem azt nézte, hogy mi történt az oda hengerített kövekkel, könnyes szemével nem is igen látta, hogy van-e test a sírban, vagy nincsen, hanem azt a néhány esep nárdust a sírba öntötte. Aztán csendben elindult hazafelé. Békességgel.

Éjszakai sötétség után ma mi is szép hajnalra ébredtünk, és eljöttünk ide a mi őseink szerinti unitárius istenhajlékba azért, hogy Jézus asztala mellé állva, meghallgatva a bölcs és emlékeztető szavakat, részesüljünk a kenyérnek és a bornak hitünk szerinti áldásából. Már a káté tanulásakor, ifjan megtanultuk azt, hogy az asztalról a lekipásztor által szélesztett kenyér és bor nem változik meg húsvét ünnepén sem. Talán arra is emlékezünk, főként azok az idősebbek, akiket még édesanyjuk vagy édesapjuk kézenfogva először vitt el egy kis erdélyi székely falu fehérre meszelt unitárius templomába egy régi húsvéton. Emlékezünk édesanyánk simogatására, aki álmunkból felébresztett, vagy édesapánkra, aki ezen a napon az ünneplőjét öltötte fel, és a szízmáját is gondosan kifényesítette. Vagy emlékezünk mai mindennapi gondjainkra, vagy arra a sok aggodalomra, amit az atomveszedelem, vagy az új, AIDS nevű betegség jelenthet a mi, vagy gyermekeink, unokáink számára, vagy csak éppen a megszokás hatalma hozott a templomba; de jöttünk, mert hittünk abban, hogyha mi, unitáriusok, meg tudjuk bocsátani önmagunknak mindennapi kisebb-nagyobb bűneinket, akkor ma itt, a Jézus asztala körül békességet, vigasztalást, igazságtalanságra igazságot találunk szívünkben.

Vannak, akik ma is úgy hiszik, hogy Jézus húsvétkor sírjából feltámadott. Legyen hitük szerint. Mi úgy érezzük, mint Mária Magdaléna, hogy saját magunk útján kell a megbékélést megtalálni, Mária Magdalénához hasonlóan, a nagyobb tömegtől, a többi ember másféle gondolkodásának terhetől nyomottan, jó reggel, amint jövünk ide, a templomba, az emlékezés, a Jézus asztalához, ahol azért készülünk a kenyér és a bor vételére, mert egy ősi közösség tagjainak érezzük magunkat, mert szívünkben nem feltámadott, hanem újraszületett, ismét felébredt az a hit és az a reménység, mely az elmúlt időkben annyi gondot, terhet, aggodást rótt reánk. Nem a sírhoz látogatunk el, nem a legendák kódéba akarunk burkolózni, hanem öntudatos, a mai világban élni akaró emberek között, mi is vállaljuk a mai életet építeni akaró emberek közösségét.

Mária Magdaléna azon a korai órában nem látott semmit a sír rejtélyéből, csak hálát adni, emlékezni, új életéhez erőt meríteni ment, zarándokolt oda.

Mária Magdalénának azon a reggelen hite, igazi húsvétja volt. Hinni szeretném, hogy a mai reggelen valamennyien húsvétra ébredtünk.

Jöjjetek, és zarándokoljatok Jézus asztalához.

1987

Ferencz József

Modern kínai biblia

Most először egyszerűsített írásmóddal, vízszintes sornyomással jelent meg Sanghajban a kínai nyelvű Újszövetség és a Zsoltárok könyve. A 100 ezer példányban megjelent kiadvány modern írású szövegét több egyházból húsz nyugdíjas nyelvtanár írta át a hagyományos kínai írásjelekkel nyomtatott régi

szövegből. A zsebkönyv alakú kiadványt elsősorban a fiatalságnak szánták. A sajtótermékek legtöbbje évek óta az egyszerűsített modern írással készül. Ezalól azonban az 1981 óta kinyomtatott 2 millió Biblia és Újszövetség kivétel volt, mert ezekben az idősebb hívők által ismertebb régi írásmódot alkalmaz-

ták. Az idén a dél-kínai Nanjing városban a Biblia Világszövetség támogatásával modern nyomda létesül, amely évente legalább 250 000 Bibliát és 500 000 Újszövetséget, valamint énekeskönyveket és keresztény folyóiratokat állít elő.

(LWI—GYE)

A SZENT ÉS A PROFÁN

Nagy érdeklődéssel olvastam a Magyar Nemzet nov. 6-i számában *Körmendy Zsuzsa* ismertetését a román *Mircea Eliade*, a nagy vallástörténész munkájának magyar fordításáról. Ahogyan az ismertető írja, *Mircea Eliade* élete java részét — az első világháború vége óta — Párizsban és főként az Egyesült Államokban élte le, az utolsó évtizedekben a chicagói jeles egyetem professzora volt. Eliade professzor érdeklődött az unitarizmus iránt, s ebből fakadt az, hogy professzori dolgozószobája az ugyancsak a chicagói egyetemhez tartozó unitárius teológiai fakultás, a *Meadville Lombard Theological School*ban volt, a második emeleten. Amikor én 1969-ben egy szemeszteren át vendégprofesszor voltam, szobánk egymás mellett volt. Megismerkedésünk után több alkalommal voltam házának vendége, és egymás szobáiba is több alkalommal benyitottunk. Örvendett annak, hogy én mint marburgi diák 1929/30-ban még találkoztam és beszélgethettem azzal a nagy német vallástörténésszel, *Rudolf Ottóval*, akinek világhírű művét (*Das Heilige*) Eliade is nagyra becsülte.

Az ismertetés felsorolja Eliade több művének a címét, s egyetértünk azzal, hogyha ezek közül néhány magyarul is megjelenne, főként a Halhatatlanság és szabadság címűt — gondolom — szívesen olvasnák a hazai gondolkodók is.

Egyetértve *Körmendy Zsuzsanna* megállapításaival, hogy „mindnyájan őrizzük eredeti vallásosságunk nyomait, s amennyiben mégsem — hogy profánok legyünk —, az a mi bajunk”.

Eliade azt az őszállapotot vizsgálja, amelyben a vallás a valóságteremtés része volt, életerő és hatalom. Nem „mákony” tehát, s éppen nem a valóságtól való elfordulás. Eliade nem győzi hangsúlyozni — írja és idézi az ismertetés — hogy „a vallásos ember kívánsága, hogy szentségben éljen, azt jelenti, hogy az objektív valóságban kíván élni, nem akar a szubjektív élmények végtelen viszonylagosságának foglya maradni”. *Eliade* tudja, hogy az ősember ugyanúgy megszentelte saját házáat, mint teszik ezt ma is sokan.

„A profán ember — idézi az ismertetés tovább Eliadét — akár akarja, akár nem, még mindig őrzi magában a vallásos ember viselkedésének nyomait, csak hogy ezek a nyomok meg vannak fosztva vallási jelentésüktől.”

Eliade nekünk is gyakran elmondotta, hogy a görögkeleti román vallásosság ősi forrásait tiszteli, de jól érzi magát abban a szabadabb légkörben, melyet számára az egyetem és a professzori szoba az unitárius fakultás épületében jelentett.

Az ismertetést, bár elég későn jött, de jobb későn, mint sohasem, s magát a könyvet is olvasóink figyelmébe ajánljuk.

Ferencz József

Mikor 1986. jan. elején először léptünk be a chicagói Meadville/Lombard Unitárius Teológia épületébe, az egész házban füstszag uralkodott, s finom párnycsok lepte a falakat, bútorokat. Kérdő tekintetünk láttán, elmondták, hogy a híres egyetemi professzor, kinek dolgozószobája az unitárius teológia második emeletén volt, *Mircea Eliade*, pár nappal azelőtt az égő pipa hamuját a szemeteskosárba szórta, s az meggyújtotta a szobát, a könyveket. Sajnos sok értékes kézirat égett el. Akkor még nem is sejtettük, hogy a nagy tudósunk nem lesz már alkalma lediktálni a hiányzó oldalakat.

A telet Eliade franciaországi ott-

honában töltötte, s tavasszal már betegesen érkezett vissza. Az unitárius teológiától bérelt villában lakott Chicagóban, velünk szemben, mégis mindössze egyszer volt alkalmunk rövid beszélgetésre a professzor úrral. Szívesen emlékezett magyarországi unitárius barátairól.

1986. áprilisában kórházba került, ahonnan otthonába már nem térhetett vissza. Temetése az egyetem alapító Rockefellerokról elnevezett gyönyörű neogót templomban volt, nagy pompa és részvét mellett, a chicagói egyetem gyászolta nagy halottját, *Mircea Eliade* professzort.

Orbók—Szent-Iványi

Az értő és látó kéz

Ez az írás a japán *Rissho Kosei-kai Dahrma World* (Az igazság világa) e. angol nyelvű szemle 1987. júl.—aug. számában jelent meg.

A japán nyelvben rengeteg a kézmozdulattal kísért kifejezés. Ez arra utal, hogy a japán ember nagy fontosságot tulajdonít a kéznek.

Mindezt csak azért említem, hogy elmondjam: tartok tőle, a kétkezi munka vészes hiánya a mai japánok körében — s elsősorban a fiatalokra gondolok — kedvezőtlen hatással lesz a jövőre.

Jóllehet a több millió évvel ezelőtt élő előember elpusztult, esetleg majom vagy emberszabású majom maradt, az emberi nem képes volt olyan szellemi tevékenységek kifejtésére, amelyekre egyetlen rokona sem. Lehetséges, hogy ebben a legnagyobb szerepet a kéz gyakori és célirányos használata játszotta.

Először csupán annyi történt, hogy az ember felemelkedett, és elkezdett két lábon járni. Mellső lábai így alkalmassá váltak egyéb tevékenységek ellátására. A későbbiekben — annak hatására, hogy a kéz használata az agy fejlődéséhez is hozzájárult — egyre bonyolultabb műveleteket is el tudott végezni, s a kőhajtástól eljutott a szerszámok készítéséig.

Az agy és kéz közötti szoros kapcsolatot fényesen bizonyítja azoknak az idős embereknek a szellemi frissesége, akik örömeiket lelik a különféle manuális munkákban, főznek, varrnak, kötnek, írnak. Ezért aggódom, látva, hogy sok mai japán gyermek nem képes egy almát meghámozni, egy ceruzát kihegyezni, látva, hogy mennyi felnőtt bízza magát gépekre, szerkezetekre és konyhakész ételekre.

Pszichés fontossága miatt a kéz az érzelmi életben is fontos szerepet játszik. Egy vak lányt megkértek, fesse le édesanyját. Sok kezet festett neki. Vakon is tapasztalhatta — a megannyi, érte végzett manuális tevékenység jóvoltából — édesanyja szeretetét. Erre mondta Shinmin Sakamura, a költő, hogy ez a történet igazolta számára a könyörületet, ezerkarú Kannonnak, Bodhiszattva egyik megnyilvánu-

lásának a létezését. Kannon ezer kezének mindegyikében tart valamit, ami gyógyítja a beteget, enyhíti a szenvedést.

Számtalan történet — így Krisztus kézzel való gyógyítása — bizonyítja a kézben rejlő csodálatos energiákat.

Mi, egyszerű, hétköznapi emberek is tenyerünkbe hajtjuk homlokunkat, ha fáj a fejünk, rátesszük a kezünket a rovarcsípésre, és gyakran enyhíti gyomorfajásunkat a hasfalra helyezett kéz.

Nem szabad azonban a láb fontosságáról sem megfeledkezni. Most, hogy betöltöm nyolcvanadik életévemet, most kezdem csak annak a mondásnak, mely szerint a lábunkban kezdünk megöregedni, a mély értelmét venni. Azok, akik sokat járnak, fizikailag és szellemileg is tovább maradnak fiatalok. Egy ősi keleti orvosi elmélet szerint, az agyat a láb boltozatával összeköti valami. Ez a valami: a meridián.

Shakyamuni Indiájában az emberek rövid ideig éltek, Shakyamuni mégis megérte nyolcvanadik életévét. Hosszú életét feltehetően annak köszönhetette, hogy missziójának teljesítése közben rengeteget gyalogolt mezítláb.

Kezünk és lábunk emberi mivoltunk forrását képviseli. Ha tétlenül hagyjuk őket, ez fizikai eltunyulást okoz, és közel hozza agyunk elszürkülésének veszélyét. Ennek eredményeképpen a mások iránti figyelem, eme legnagyobb érzésünk halványulni kezd. Ha ez bekövetkezik, az embert emberhez fűző kapcsolatok meglazul, s a kár jövátelhetetlen.

Ha mindezt alaposan végiggondoljuk, megvilágosodik előttünk, hogy kezünk-lábunk használata nem csupán egészségünkre hat, hanem befolyásolja az emberi nem jövőjét is. Érdemes hát rájuk odafigyelni.

NYKKIO NIWANO

fordította dr. Török Attila

GELLÉRD IMRE (1920–1980)

Az unitárius egyház szószéki és szertartási szolgálata
a XIX. században

Gellérd Imre lelkészről Jakab Dénes szentábrahámi lelkész írt részletes életrajzot és méltatást a Keresztény Magvetőben (1980).

Szülei kénosi származásúak voltak, s ő maga is, félárvaként, gyermekkorában évekig élt a kénosi rokonoknál. Középkorait a székelyudvarhelyi román tanítási nyelvű állami líceumban végezte, s kitűnő nyelvérzékének köszönhetően, anyanyelvi fokon beszélt románul, s majdnem ennyire jól franciául. Abban az időben Székelyudvarhelyen Sigmond József volt a lelkész, akinek nevelő irányítását Gellérd Imre teológus évei alatt is gyakran dicsérte. Úgy érezte, hogy igen jó elindítást kapott az Unitárius Teológiai Akadémia felé, ahol 1939. okt. 1-jén kezdte meg tanulmányait. Örömmel írom le e helyen, hogy évfolyamtársak voltunk 5 éven át. Alkalmam volt látni, hogy Gellérd Imre miként teremtette elő a Teológia által nyújtott hathatós anyagi támogatás mellé a még szükséges dolgokat; miként mélyült el fokról fokra az egyes stúdiumokban, és miként teremtette meg önmagában a szószék követelményeihez méltó tartalmat, s e tartalom közvetítéséhez a szónoki elokvenciát.

A fenti címen kéziratban maradt dolgozat Gellérd Imre kiváló tanulmánya. Sok részletét voltj alkalmam megismerni már a keletkezés stádiumában.

Beneze Márton

Péterfi Dénes élete

Az unitárius hit szónoka 1851. augusztus 30-án született Középkaján. Szülőföldjének egész életében könnyes imádója volt, s képzelete mindig hazavitte gyógyulni, valahányszor mimóza önérzetét a túlekedések százada megsebezte. Ifjúsága a kolozsvári kollégiumé. Minden tantárgyat szívesen tanult, de mint a természet fia, a természettudományokat kedvelte leginkább. Mint nagy diák, Eötvös munkáit olvassa. Érdeklődik a materializmus és a hagyományos idealizmus közötti harc, melyben Brassai oldalán áll. Lelkesedéssel olvassa Ch. Baurt. Később kolozsvári segédpap. 1874 őszén Londonba megy, ahol Martineau kedvelt tanítványa. Itt az angol teológián kívül, termékenyen hat rá a Müller Miksa, Pfeleiderer és mások kutatómunkája nyomán kialakult összehasonlító vallástudomány és vallástörténet, így tanulmányozza a világ nagy vallásait.

Eközben válik ismertté Darwin fejlődésmélete, melynek filozófiai vetületét Spencer fejti ki. Rájön, hogy Darwin elmélete nem ellenkezik a bibliai kijelentéssel. A darwinizmusból különösen a biológiai „célosság” ragadja meg, s ezentúl mindent ebből a szemszögből vizsgál. Rádöbben, hogy mennyire zavaros, tisztázatlan a különböző elméleteknek egymáshoz való viszonya, hogy milyen bosszantó diszharmonia uralkodik a szellem világában. S lassan megérlelődik benne a vágy: összeegyeztetni, harmonikus szintézisbe hozni az elveket, eszméket és gondolatokat. Életének legdrámaibb pillanata az volt, midőn rádöbben, hogy ez a status harmoniae lehetősége tulajdonképpen magában az unitarizmusban adva van. Ettől kezdve a gondolat apostolává szerződik, s művészi lendülettel hirdeti ezt a boldogító felfedezését. 1876-ban kolozsvári lelkész és teológiai tanár, 1878. szeptembere óta a Keresztény Magvető szerkesztője. 35 évig tartó magvetés után 1911-ben „búcsúzás nélkül, döbbenetesen, váratlanul” visszavonul, 1925-ig, haláláig.

Péterfi Dénes körének összefoglalása

Péterfi Dénesék ugyanazt prédikálják, mint Krizáék, vagy Ferencz Józsefék, csak hogy egészen másképpen. Más oldalról világítják meg a közös mondanivalót, más célokat tűznek ki, és más eszközökkel igyekeznek elérni azokat.

Péterfi Dénes és köre nem a szívre, nem is az értelemre, hanem az *akaratra támaszkodik*, arra akar hatni. Szerintük a vallás érzelem és értelem ugyan, de egyik sem adja meg annak sajátos jellegét. Ezt egyedül az akarat biztosítja. „A vallás az akaratban, a cselekvésben éri el tetőpontját — írja Derzsi Károly —, ebben csúcsosodik ki, ebben lép érintkezésbe az étellel...” Akarat nélkül nincs vallás. Az akarat nem zárja ki sem az értelemet, sem a szív teológiáját, ellenkezőleg, feltételezi mindkettőt. A beszéd végső célja ennél fogva nem a tanítás, nem is az érzelmek táplálása, élmények kifejezése, hanem az akaratra való közvetlen hatás.

Az akarat dinamikus, expresszív jellegű, s Péterfi Dénesék azért teisták, mert tudják, érzik, hogy csak a bennük lévő lehet kifejezni.

Ha az akarat értékvilágunk egész skáláját ismeri, és a summum bonumot is bírja, reformigénnyé válik. Ez a kör valóban reformok után is kiált, mégpedig teljes eréllyel. Mintha ők volnának a Krizáék élmény- és a Ferencz Józsefék racionalista törekvéseinek hivatott propagálói. Mintha az előző körök reformeszméiket csak kifejtették volna, hogy úgy is jönnek prófétai lelkű prédikátorok, akiknek majd átadják az anyagot, hogy ők végezzék el az értékmegvalósítás befejező műveletét: a hirdetést, a lélekké, vérré válást, az átadást, a cselekvés feladatát.

Kriza szentimentalizmusa és Ferencz József racionalizmusa után ez a kör a józan realizmust képviseli. Realizmusában azonban mégis — a szó módszertani értelmében idealista ez a kör. Egy sajátos realizmust képvisel ez a kör: mind a szív, mind az ész anyagát piedesztálra emeli, és azt a maga fenségességében szemléli, idealizálva, megszépítve ajánlgatja. Ez a sajátos homiletikai eljárás nagy értéket képviselt és páratlanul fontos szerepet töltött be a 19. században. Krizáék puritán élmény- és Ferencz Józsefék kissé rideg észanyagát magasra emelte, költészetté, evangéliummá, hitvallássá magasztosította. A hitvallás végső formulába való öntése mindannak, amit az ész és a szív előzőleg kitermelt. Átadása az akaratnak, akaratra ható, mozgósító, provokáló formába való öntése az élménynek és a gondolatnak. A credo-formulázás nem ontológiai, hanem axiológiai művelet.

Ez azt jelenti, hogy a credók nem állapotot hivatottak tükrözni (pl. azt, hogy én hiszek), még csak nem is a hit tárgyát csupán (pl., hogy Istenben hiszek), hanem azt elsősorban, hogy meg vagyok győződve arról, hogy a hitem tárgyából kisugárzó, felém kiáltó értékek megvalósíthatók, és hogy kész is vagyok megvalósításukra magamat odaszentelni. A credo hivatáskifejezés, elkötelezés, elhatározás odaszentelődésünk vállalása. A credo nem az érték pusztá elfogadása, hanem megválaszolása is. Hiszek Jézusban — hogy elfogadom őt —, azaz elfogadom őt példaképemnek, mesteremnek, de rögtön hozzáteszem: hiszek evangéliuma megvalósításában (objektív vetület) és abban, hogy magam is alkalmas és kész vagyok e szent cél munkálására. A credo ennek a készenlétünknek a kifejezése.

A fentiek magyarázzák, hogy e kör minden tagja ihletettséggel beszél, s azt akarja, hogy minket is megihlessen, azaz az akarata közvetlenül, prófétai eszközökkel, szuggesztív erővel hasson, megtöltsön, megindítson, az élményt és a tudást cselekvéssé váltsa át bennünk.

Homiletikai szempontból a kör tagjai számára a főkérdés nem az, hogy mit hiszek, tudok és érzek, hanem, hogy milyen erővel, milyen intenzitással hiszek, tudok és érzek. Nem az élmény, nem a tudat tartalma érdekli őket, hanem foka, ereje, minősége. Céljuk: fokozni azt, amit az előző körök kifejeztek, leszögeztek, amit — kétségtelenül — tettek. E fokozás eszköze az ún. többsíkúság. Pl. lényegi, történelmi,

lélektani, társadalmi síkok, illetőleg az aktualitás. Ezek közt legfontosabb a lélektani és az aktuális sík. E kettőt addig kell fokozni, míg a hallgató teljesen azonosul a gondolattal, az élménnyel.

A fentiekből következik, hogy ez a kör nagy súlyt

vet a szerkezeti és nyelvi követelményekre, s valóban mind művészei a szerkezetnek és a nyelvnek.

E kör tagjai közé tartozott *Derszi Károly*, *Úrmösi Kálmán* és a fiatalabb nemzedék közül *dr. Simén Dániel* is. Gellérd Imre doktori dolgozatából

Ima dr. Erdős Mihály ravatala mellett

Életnek és halálnak Ura, mindenható Isten! Életviharodnak kérlelhetetlen ereje kidöntötte benned bízó gyermeked sugár-egyenes életfáját, és most itt állunk, könnybelábadt szemmel, öszszetörten, szívünk vigasztalást váró gyászával koporsója mellett, hogy örök búcsút vegyünk tőle, azok, akik őt szerettük, tiszteltük és becsültük. A fájdalom ereje látásunkat elhomályosítja, gondolataink menetét vakvágányra juttatja, pedig a veszteség romjain is látnunk kellene szent törvényeid szeretetsugarait, melyek teremtett világodban beragyogják a földi élet útjának mérhetetlen sok ösvényét. Az imádság szárnyain hálával kellene megköszönnünk Neked, hogy adtad őt nekünk: hitvesének, gyermekeinek, unokáinak, rokonainak, barátainak, szülőföldjének, egyházának, nemzetének. Köszönjük, hogy ott, az erdélyi bércék között az áldott lelkű édesanyja ringatta, hogy szép legyen az álma drága gyermekének. Köszönjük, hogy a betűvetést ott, édesapja iskolájában tanulhatta, hogy aztán a tudás lépcsőin az egykori Kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban juthatott olyan magas szintre, hogy életpályájául az igazság keresését s annak védelmét válassza. Köszönjük küzdelmes életútját, melyen sok megpróbáltatásban lehetett része, és hogy áldott lelkeddel erőt adtál neki, hogy — mint szülőházában a délceg fenyőfa — a viharban ő is egyenesnek maradjon meg.

Köszönjük, hogy szóltál és ő meghallotta hívásodat: Ki megy el, hogy ősi hitünk szent Sionját megmentse az összeomlástól és felöltöztesse régi, díszes köntösébe, hogy a Téged keresők szent imádságháza legyen, és aztán ő nyomban válaszolt: *Ím — hol vagyok én.* Köszönjük, hogy a gyönyörű gondolat végrehajtásában neki utat mutattál, hogy a lélek szikratávirójával, meleghangú leveleivel az egykori alma mater tanulóit barátait, osztálytársait, kereste fel: *Mentsétek meg a hódmezővásárhelyi templomunkat! Siessetek! Segítsetek! Álomnak tűnt az egész, de álma valóra vált, s egyháza érdekében, ősei nyomdokán haladva, rendíthetetlen hittel, akaraterővel, sokszor talán türelmetlen hangon, az igazság egye-*

Dr. Szakács József

adventista lelkész, a Szabadegyházak Tanácsának elnöke, országgyűlési képviselő 58 éves korában váratlanul elhunyt. Temetésén, az Óbudai temetőben, egyházunk képviselőjében *dr. Ferencz József* püspök és *Husztí János* püspökhelyettes vett részt.

nességével híven munkálkodott élete utolsó percéig, hogy földi maradványait egy koporsó, s azt a sír magába zárja. A léleknek az örökkévalóság a hazája, s ő már ott van. Atyánk áldott, szent honában, megtisztultan a földi élet minden gyarlóságától.

Megnyugszunk szent akaratomban, de az elválás mégis nehéz, mert örökre szóló a búcsúzás. Adj erőt, Uram, szelíd, meglelőkü, özvegyének, hogy esőndben elbúcsúzzék megboldogult férjétől, hogy talán egyetlen fájó könnycseppében benne lehessen a 34 évig tartó boldog házasság minden áldott perce, melyet elfelejteni soha nem lehet, hogy kimondja: *Isten veled! Gyermekei és unokái szomorú tekintete a koporsót egyre csak nézi, hogy egy sóhajtásban legyen benne minden, s így búcsúznak: Pihenj csendesen! Nincs a koporsó mellett az idős testvér és övéi, mert ők ott hullatják a bánatos könnyeket Erdélyben, hol búsan szól a harang, s zokog a lélek. Így akarunk téled elbúcsúzni mi is. Jó rokonok, barátok és az ismerősök is örök búcsút vesznek, és az unitárius egyházközség, melynek történetébe örökre beírta nevé.*

Oh, hatalmas Isten! Létünk nagy Királya! Könnyek közt Hozzád száll a nagy veszteségben gyermeked szent imádsága. Kötözd be a sebet, melyet a bánat lelkünkben ejtett, és szent vigaszoddal adj enyhületet, s a megboldogultnak örök békeséget.

Amen

Kiss Mihály

A kolozsvári egykori öregdiákok találkozójáról beszámolórt írt lapunk 1987. évi 4-5. számában *dr. Erdős Mihály*. Itt említés történt egy jelenlevő *Pál András* tanárról, akinek keresztnevét tévedésből Tamásként közöltük. Az érdeklőtől szíves elnézést kérünk az elírásért.

Ifjúsági Bibliaköri összejöveteleket tartunk a Nagy Ignác u. 4. I. e. tanácsteremben, mindig hétfői napon du. 6 órai kezdettel. A legközelebbi alkalmakat jegyezze elő minden érdeklődő: ápr. 18., máj. 2., 16. és 30.

Gyermekvallásoktatási időpontok legközelebb: ápr. 10., 24., máj. 8. és 22., jún. 12. Mindig vasárnap de. 11 órakor, a rendes istentisztelettel azonos időpontban a Nagy Ignác u. 4. I. e. alatti tanácsteremben. A szülők, nagyszülők ilyenkor részt vehetnek a rendes istentiszteleten.

Véndiáktalálkozót tartanak az egykori kolozsvári és székelykeresztúri unitárius gimnáziumok vendiákjai máj. 8-án de. 11 órakor. Ünnepi istentisztelet úrvacsoraosztással. **A találkozóra bármely hazai gimnázium vendiákját is szeretettel várjuk.**

KOSZORÚMEGVÁLTÁS

Özv. *Kerekes Gáspárné* sz. *Gácsér Ilona* halála után tartott emlékestentisztelet után, koszorúmegváltásként az alábbi adományok érkeztek be: 1000—1000 Ft. *Dr. Szent-Iványi Tamás* és *Szathmáry Zsolt* és *Eörstől*, 600 Ft. *Özv. dr. Szentiványi Józsefné* 500—500 Ft. *Orbók Endréné*, *Orbók András*, *dr. Nyiredy Szabolcs*, *dr. Jakab Jenő*, 400 Ft. *Dr. Szalay Károlyné*, 300—300 Ft. *Balázs Károlyné*, *dr. Kaplay Imréné*, *dr. Kiss Józsefné*, *dr. Hegedűs András*, *Gergely Felicián*, 200—200 Ft. *Pálfi Marianna*, *Miskolezi Zsuzsa*, *Kiss Istvánné*, *dr. Szent-Iványi Csabától*. Az adományok összege 7300 Ft. Ebből a család 2000 Ft-ot átutalt a budapesti gyülekezetnek, mely fűtött, világított templomát bocsátotta az emlékezés alkalmára. 5300 Ft-ot az Unitárius Élet javára utalt az elhunyt emlékére. Köszönjük.

UNITÁRIUS ÉLET

Legutóbb lapunk 1987. évi 4-5. számában mondtunk igaz szívvel köszönetet az adományokért. Mostani alkalommal az azóta beérkezett adományokért mondunk köszönetet. 5000 Ft érkezett *dr. Tóth Sándorné Iván Margittól* 50 éve elhalt testvére, *dr. Iván László* emlékére; 5000 Ft-ot adományoztak *dr. Weress Miklós és felesége*, Kölnben élő híveink, akik részt vettek a jan. 1-jén tartott egyházi összejövetelen, hosszú évek után újra magyar unitárius környezetben. 5000 Ft érkezett az idén is egy magát megnevezni nem akaró adakozótól, aki évek óta ismétli adományát.

Dr. Mikó Tibor adománya, beváltva, 4557, *Orosz Annáé* (NSZK) 2856, *Cser Máriáé* (USA) 2370, *Berei Máriáé* (Svájc) 886 forintot tett ki. Számos tétel, mely külföldről érkezett, a banknál beváltás alatt áll, ezekről később számolunk be. A hazai adományok között 2000 Ft-ot küldött *dr. Imreh Lázárné*, *Zalából*. 1000—1000 Ft-ot adományoztak: *dr. Kiss József*, *dr. Nyiredy Szabolcs*, *Anghi Gyöngyi* (Anglia, hazai látogatása alkalmával nagyanyja emlékére). 500—500 Ft-ot adományoztak: *Varga Dénes* (NSZK), *Útő Lajos*, *dr. Bereczky Istvánné*, *Ligethy Istvánné*, 500 Ft alatti adományokat kaptunk: *dr. Kiss György* (NSZK), *Nyiredy Judit*, *Szöke László* (USA), *Gyarmathy András*, *Szigeti Julianna*, *Gadó István*, *Kereki András*, *Koroknay István* olvasónktól. Nem tudjuk felsorolni azokat akik a 60 Ft-os előfizetési díj helyett 100 Ft-ot vagy többet fizettek be az 1988. évi előfizetés megújításakor.

Hálás köszönet az adományokért, mert ezek segítenek lapunk fenntartásában.

Bennünk nőjön naggyá az ember!

Örömmel tapasztalhatjuk, hogy könyvkiadásunk, a lemezek, a televízió és rádió műsora, színházi életünk egyre nyitabban foglalkozik a keresztény hittel, Jézussal, az emberiség nagy prófétájával. Ez nekünk, unitárius szellemű fiataloknak, igen kedves és felemelő.

Szeretnék egy-két nevezetes alkotást kiemelni, ami minket itt, a keleti végeken, lelkiekben is gazdagított és elgondolkodtatott.

Október végén csodálatos tv-darabban gyönyörködhattunk. Száraz György Megoldás című, Tolsztoj öregkoráról szóló rendezése a budapesti művészeti hetek keretében. Számunkra azt a tanulságot emelte ki a rendező, hogy nincs bennünk elég alázat. Ha a krisztusi szeretet szerint akarunk élni, le kell tudni mondanunk a mindennapi erőszakról.

A múlt év utolsó hónapjaiban a könyvpiacra nagy siker volt a Jézus élete című könyv.

Bennünk nőjön naggyá az ember

Az ember Jézus állította elének az elmúlt esztendőben a balettszínpadon Markó Iván, Jézus, az ember fia címmel. A tv-ben is láthattuk a művészi előadást. Jézus csodálatos lényét Markó Iván keltette életre. Jézus tanítását: a szeretetet és a türelmet fogalmazta meg hangtalanul a mozgáskultúra kifejező erejével, a balett formanyelvén.

Nem véletlen egybeesés, hogy Markó Iván is, akárcsak Száraz György, Tolsztoj nyomán az alázatot emeli ki. Azt az alázatot, amelynek embert és közösséget formáló ereje van.

„A mondandó kifejezése csakis mélységes alázattal oldható meg.

Soha ilyen felhőtlen boldogság nem árasztott el, mint amikor erre ráeszméltem, s legbensőbb énem ezúttal csakugyan nélkülözhetetlen alázattal telítődött.” Folytathatnám Markó Iván gondolatmenetét. Jézus, az ember fia, mindenki bennében lakik.

A jövő terveiről beszélve, elmondta, hogy Bartók Béla Szonátáját szeretné balettszínpadra állítani. A Jézus-arcú művész bizakodását fejezte ki, hogy Isten segítségével, még sokáig fogja szolgálni az egyetemes és magyar kultúrát.

Szükségünk van a kulturális megújulásra, a jézusi alázatra és szeretetre, ebben az elbátortalanodott világban. Legyen vezérszavunk egy Jézus-arcú, újfajta humanizmus. Ne csak az üres, felszínes beszéd töltse ki életünket, hanem kapjon távlatot életünk. Érezzük meg a mindennapi munkánkban is a tökéletessé válás lehetőségét, alázattal hagyjuk, hogy a jézusi szeretet vezessen bennünket, hogy ezáltal nőjön bennünk naggyá az ember!

Néző László

Gondolatok nagy események kapcsán

„A problémák nem oldódnak meg, ha resten arra várunk, hogy más törődjék velük.” Martin L. King

Véletlen egybeesés lenne, vagy a sors játéka, hogy az 1987-es évben volt az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának 200 éves évfordulója, és ebben az évben írták alá a szovjet–amerikai középtávolságú rakéták leszereléséről szóló megállapodást?

Talán az sem véletlen, hogy ezekben a hetekben fejeztem be Henry Adams könyvét: Thomas Jefferson első elnökségéről szóló, unitárius vonatkozásokkal teli, nagyszerű munkáját. Ez a könyv az Államok 19. század eleji páratlan kultúrtörténeli tablója. Lelki szemeink előtt szinte életre kelnek a bostoni iskola jeles képviselői, akik az akkori unitárius szellemiséget, az Államok vezető rétegét képviselték. Emerson, Channing, Jefferson, az Adams-család és Lincoln, akik ebből a szellemiségből nőttek naggyá.

A műből az is kicseng mának szóló tanulságként, hogy a későbbi továbblépés, a fejlődés egyik nagy hibája az unitárius szellemiségű vásárnapi vallásosság, az érzelmileg kihűlt unitárius hitvilág. Ahogy a szerző is utal rá: a „langyos, partatlan unitáriuság” erőtlenné teszi a további küzdelmeket, s felülkerekedett a konzervatívizmus. Ezek a tanulságok számunkra is megszívlelendők.

De térjünk vissza az amerikai

demokrácia virágkorába, amely elválaszthatatlan volt az unitárius szellemiségtől. Az Adams-család már megtette a döntő lépést a puritánizmusból a partatlan unitáriusba, amelyből különösebb bátorság nélkül tovább léphetett a tudományos determinizmusba.

Jefferson és Adams — mindketten unitárius szellemben — a főszerepet játszották a Függetlenségi Nyilatkozat történetében. Jeffersontól származik a szöveg java; ő a filozófus, a francia felvilágosodás szóhasználata szerint, Adams pedig a jogász. A végleges szöveg körüli vitákban érveivel és tekintélyével Adams állította a Jefferson-koncepció mellé a kongresszus közhangulatát.

Csodálatos módon, Gorbacsov főtitkár 1987. december 8-án az aláírás előtti amerikai beszédében a bostoni unitárius iskola vezéralakját, Emersont idézi: „A tettet végrehajtása után kell dicsérni.” Talán nem véletlen, hogy a szovjet főtitkár a hatalmas amerikai panteonból éppen a leghaladóbb szellemű Emersont idézte.

Mindezekből a dolgokból azt is látnunk kell, hogy nagy szellemi elődeink a maguk korában mindent megtettek, amit a lelkiismeretük diktált és a kor szelleme elvárt tőlük.

Felhős Koppány

AZ ÉLET ÉNEKEL

Hymns for Living (Az élet énekel). Lindsey Press, London, 1985.

Az angol unitáriusok új énekeskönyve kétségtelenül egyházi énekkultúránk egyik kiemelkedő alkotása. Gazdag, változatos anyaga nemcsak múltbeli örökségüket öleli fel — javított és bővített formában — hanem új énekek egész sorát is tartalmazza.

Az énekeskönyv teljes mértékben tükrözi azt a szabadelvű teológiát, amelyet napjaink angol unitarizmus képvisel.

13 fejezetre oszlik; változatosságára és gazdagságára utal, hogy 182 téma köré csoportosítja az énekeket. A jellemről 7, a nehézségről 16 éneket találunk benne, a különböző vallások köréből 11 ének vezet a lelkeket közelebb egymáshoz.

Az énekeskönyv 317 éneket tartalmaz. Az unitárius örökség sokatmondó éneke a 78-as számú, a „Tiszteletreméltó szentek” kezdetű. Andrew McKean Hill edinburgh-i lelkész tolmácsolásában megéneklí Szervétet, Socinus Faustust, Dávid Ferencet.

A könyv egy bizottság többéves munkájának az eredménye, melynek tagjai az angol unitárius szellemi élet aktív munkásai.

Az új énekeskönyv, hisszük, nemcsak hiánypótló, de útmutató is, és a vallásos érzületet serkentő „lelki kenyér”-nek bizonyul. Hozzájárul a szép, ritmikus éneklés fenntartásához, amely az angol unitárius istentiszteleteket jellemzi. Énekei közül többet a mi énekeskönyvünkben is örömmel látnánk.

Rezi Elek

ORSZÁGOS UNITÁRIUS IFJÚSÁGI TALÁLKOZÓT RENDEZÜNK JÚNIUS 25—26 NAPJAIN BUDAPESTEN A NAGY IGNÁC U.-I TEMPLOMBAN ÉS GYŰLEKEZETI TEREMBEN. A MEGNYITÓT JÚN. 25-ÉN DE. 10 ÓRAKOR A NAGY IGNÁC U.-I TEMPLOMBAN ISTENTISZTELETTEL NYITJUK MEG. A BUDAPESTI ÉS A VIDÉKI ÉRDEKLŐDŐK ÍRÁSBAN JELENTKEZZENEK. A LEVELEK ORBÓKNÉ SZENT-IVÁNYI ILONA LELKÉSZNŐ CÍMÉRE KÜLDENDŐK A NAGY I. U. 4. SZ. ALATTI PÜSPÖKI IRODÁBA.

Néhai Ferencz József püspök emlékére

Addig nem hal meg senki, amíg emléke valakinek a szívében él

Nagy püspökünk halálának 60. esztendejére februárban emlékezünk.

Ferencz József 1835. aug. 9-én Alparéten született Belső-Szolnok vármegyében. 1928. febr. 20-án halt el.

Középiskolai tanulmányait 1855-ben végzi a kolozsvári Unitárius Kollégiumban. Gál Kelemen — Ferencz Józseffel foglalkozva — megemlíti, hogy VII. osztályos korában már tanítja a számtant. Az ugyanazon évben tett érettségi és papi vizsga után, Pap Mózes, Nagy Lajos, Buzogány Áron és Marosi Gergely társaságában felszentelik, majd köztanítónak alkalmazzák. 1857-ben megválasztják rendes tanárnak, és külföldre küldik továbbtanulás végett. Az erre szánt két évből egy évet a göttingai, fél évet a berlini egyetemen tölt. A fentmaradó fél év alatt beutazza Hollandiát, Belgiumot, Franciaországot és Angliát. Ez utóbbi helyen részt vesz a Brit és Külföldi Unitárius Társulat 1859. évi közgyűlésén. Itt az egyház képviselőjében örömet fejez ki afelett, hogy a Társulat kiküldöttei felkeresték az erdélyi unitáriusokat.

Külföldről hazajöve, Kolozsvárt elfoglalja tanári és másodpapi állását. 1861-ben, a püspököknek választott Kriza János helyébe lépve, Kolozsvár első papja lesz. A számtanítás alól fölmentést nyer és a gimnáziumban és a teológián vallást tanít.

1876. aug. 27-én az árkosi zsinat püspököknek választja. Ferencz József püspöki minőségében a magyar korona összes országaira kiterjedő minősítést nyer. Így tehát Karádi Pál után ő tekinthető egyben a mostani Magyarország területe második unitárius püspökének.

Ferencz József 1878-tól királyi tanácsos, 1884–87-ig a torockói kerület országgyűlési képviselője. 1905-től főrendházi tag.

1860. október 15-én házasodik. Felesége Gyergyai Anna. Házasságukból 6 gyermek születik.

1910-ben indítványozója és irányítója Dávid Ferenc születése 400 éves évfordulója kolozsvári és dévai ünnepségének, melyen Angliából és Amerikából 97 unitárius vesz részt.

1915-ben, születésének 80. évfordulóján, élvezi az egész társadalom megbecsülését. Királyi kitüntést kap.

Gál Kelemen saját statisztikája szerint, egyházi és temetési beszédei, életrajzai, tanulmányai, felolvasásai, szakmunkái és tankönyvei száma eléri a 231-et.

Irodalmi munkássága két célt szolgál. A vallásitanítást és az unitárius hitelvek külső sallangoktól való megtisztítását. *Katéja* (Kolozsvár, 1864), mely kézikönyv a középfokú és konfirmációi vallásitanításhoz, el-

ső kiadásában — amint Gál Kelemen írja — még magán hordja a dési complanatio és a Mária Terézia cenzúrájától való félelem nyomait. De kiadásról kiadásra veszt a reánk erőszakolt dogmák merevségéből. A 12-ik, Vári Albert átdolgozta kiadás már olyan szellemet és tartalmat tükröz, amely kielégíti a legszabadelvébb vallásos gondolkodót is.

Másik nagy jelentőségű munkája a „*Hittan*” (1901), amely Kant szellemében íródva, részletesen fejtegeti az Isten léte mellett felsorakoztatható különböző érveket. Sajátosan vegyül benne a racionalizmus és Schleiermacher érzelmi alapon álló istenhite.

Harmadik munkája az „*Unitárius kis Tükör*”, amely tartalmazza az unitárius egyház történelmét, hitelveit, szertartásait és alkotmányát. Megjelenik német fordításban is. Irodalmi munkássága azt mutatja, hogy vallásitanításunk anyagát és szellemét a XIX. század második felétől Ferencz József munkái irányítják.

Gál Kelemen Ferencz Józsefet a protestáns szabadelvűség „bátor és megalkuvás nélküli harcosá”-nak nevezi, akinek megítélése szerint a keresztény vallás „nem tudományos formákba szorított hitrendszer, hanem szellem és élet”.

A Vasárnapi Újság Ferencz József szónoki képességét emeli ki (1876). Elmondja, hogy a Kriza és társai által alapított Keresztény Magvető 2. kötetének már Ferencz József a szerkesztője. Az ismeretlen cikkíró szerint Ferencz József tollára „a matematikus észjárás” a jellemző.

Benamy Sándor: A XX. században éltem (1966) c. könyvében Ferencz Józsefet mindig fiatalos, minden iránt érdeklődő emberként mutatja be.

Zoványi Jenő a Magyarországi protestáns egyháztörténelmi lexikonban (1977) érdemül hozza fel a Channing válogatott műveinek fordításában való részvételét.

Befejezésül álljon itt a „*Négyszáz év 1568–1968*” Emlékkönyv méltatlása: Ferencz József „52 évre terjedő püspöksége egyházunkra nézve a fejlődés és a virágzás kora volt. Az egyház megújulása, szervezeti felépítése, az unitárius hitelvek elismertetése és az egyházi irodalom fejlesztése terén felbecsülhetetlen értékű szolgálatot végzett”.

Kelemen Miklós

**KÖSZÖNTJÜK
SZERETETTEL ÚJ
ELŐFIZETŐINKET!**

Megújuló egyházpolitika a Szovjetunióban

Az Orosz Szocialista Szövetségi Köztársaság minisztertanácsa mellett létrehozták a vallási ügyek tanácsát. Vezetője Leonyid Kolesznyikov professzor lett. A professzor ebből az alkalomból nyilatkozott a Novosztyi hírlapnak: „A demokrácia kiszélesítésének folyamata a Szovjetunióban arra indította az állami vezetőköt, hogy napirendre tűzzék a valláspolitika kérdését, és felülvizsgálják a hívőkkel szemben folytatott politikájukat, a vallás-szabadság elve alapján, valamint az egyházat és államot szétválasztó lenini dekrétum szellemében. Nem felelne meg a valóságnak, hogyha azt állítanám, hogy ezen a területen a múltban nem fordultak elő konfliktusok. Akadtak esetek, amikor állami tisztségviselők megsértették az érvényes törvényeket, mindezekelőtt a vallási közösségek bejegyzési kérelmének indokolatlan elutasítása által. Esetenként a helyi szervek képviselői megakadályozták a hívek vallási igényének kielégítését biztosító feltételek megteremtését. Ez az eljárás mód ellenkezik a törvénnyel. A vallási ügyek tanácsának elnöke azt a megbízatást kapta, hogy őrködjék a törvény szigorú betartásán, amit nem ritkán a vallási ügyek központi és helyi illetékesei szegtek meg.”

A továbbiakban Kolesznyikov elmondta, hogy az „állam valláspolitikáját új megvilágításba kell helyezni a vallásos emberek előtt. Keresni kell a problémák újszerű megközelítésének módjait, esetenként új megoldásokat kell találni. De a legfontosabb: a törvényesség betartása.”

(Új Ember)

Egyháziak konzultációja a kibontakozásról

Az Országos Béketanács Katolikus és Egyházközi Békebizottsága, valamint a Hazafias Népfrent Budapesti Bizottsága november 19-én a Fővárosi Tanács dísztermében papi békegyűlést rendezett. Peják Emilnek, a Népfrent Budapesti Bizottsága vezető titkárának megnyitóját Pulai Miklós, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese tartott előadást a társadalmi-gazdasági kibontakozási programról. A felszólalók kifejezésre juttatták, hogy a magyarországi egyházak vezetői, papjai felelősséget éreznek a kormányprogram és a reformok sikeres végrehajtásáért. Meggyőződésük, hogy a nehezebb körülmények között is vállalniuk kell a társadalommal, az egész néppel való közösséget.

Az unitárius vallás etikája

Manuel Tögel az NSZK-beli Frankfurt unitárius lelkésze konfirmáló fiatalok előtt 1987-ben az unitárius vallás etikájáról beszélt. Gondolatait idézzük a következőkben:

Istenhez sok út vezet. Ha az ember ilyen utat keres, a kutatást önmagán kell kezdenie. Úgy alakítsa világképét, hogy abban megtalálja, s beleilleszthesse saját magát is a megfelelő helyre. S ha magát keresi, a többiekben fogja énjét fellelni.

Az unitárius etika alap gondolata: az ember sokoldalú cselekvéseiben azt látni meg, ami tiszteletet keltő. Különösen nehéz időkben az erre fordított figyelem, bár fáradságos, de célravezető. Az emberi élet küzdelmek és viszontagságok sorozata. De ezúton érhető el az ember szellemi fejlődése, indul meg az, ami az embert emberré teszi. Ez az etika különösen becses az olyan korokban, mindön az értékek és az események egyáltalán nem maguktól értetődőek. Ezt a nehézséget különösen a fiatalok, a felnőtte éreik érezhetik. A vallás kölcsönözheti ugyan az erőt, de magán az emberen, helyesebben annak beállítottságán múlik, hogy szorgalmazza az ilyen értékek kialakítását, fejlesztését. Az ilyen szorgoskodás eredménye — mind Isten által adományozott köntös — többet rejt magában, mint a „csupasz” leált életet. Ha az ember képes életének alakítására, fokozatosan meg is teremti annak szellemi és lelki terét, s ezzel megközelítheti a legmagasabbat. A fejlődés etikai alapfogalom és abban mutatkozik meg, hogy az egyes ember megtalálja az utat embertársához.

Meg kell tanulnunk úgy közelíteni embertársainkhoz, hogy — megismerve őket — világosan láthassuk, mit mutatnak fel az emberség, (humanitás) és a türelem (tolerancia) emez unitárius etikai fogalom tükrében. És elfogadni őket. E ponton aztán valami emelkedettet tapasztalhatunk: egymás megbecsülését, melyet elérve, az ember embertársában megtalálja magát. Végül is a másikon ismerjük meg önmagunkat. Ez pedig a szeretet etnoszához vezet el, ami erő. Nem megtűrése, vagy pusztá tudomásulvétele a másinak; ez csupán közömbösség volna. Meglátni a másik ember különbözőségét, észrevenni azt, ami megkülönbözteti, de legfőképpen azt, ami közel hozza őt mihozzánk, az egyezőséget. Ez az, ami az erkölcsiséget lehetővé teszi.

A mai időkre talán az elkülönülés a jellemző, amikor az emberek nem képesek megtalálni egymásban a közöset. Önmagunkat vizsgálva, a közöset kell kutatnunk, és isteni ajándék, ha ezt felleljük. Ebből nyer az ember erőt a fejlődésre és haladásra. Az egyéni és a közös összehangolása vezet el a magasrendű közösséghez! Ezt az utat járva végül is önmagunkra találunk, ami az életet jelenti, s egyben erőt is ad hozzá.

Az unitárius vallás a keresztény gondolkodás köré tartozik. Örökölt a késő ókor, a középkor és a reformáció kereszténységének eszmekincséből, s ezeket saját megfogalmazásában maga is hirdeti. Történetünk a kereszténység története. Sok van benne abból, ami közös, de van olyan is, ami elkülönít.

Az út nem szűk, — miként azt egyes keresztény felfogások vélik — hanem a közös meglátásán fáradozva, s aszerint tájolódnak — széles és nyitott. Az unitárius vallás története sokrétű, és talán nem is könnyen érthető, de a hit olyan valami amiért meg kell küzdeni.

Keresve a közöset, tisztelünk mindent, ami valóság, mert mindenben Isten örökkévalósága nyilvánul meg. Tisztelünk mindent: alattunk, mellettünk, felettünk, semmi emberi nem idegen tőlünk. A türelem vezet el a felismeréshez: minden létezőben ott lelhetjük magunkat, s mindenben Istent láthatjuk, akit eszünkkel még felfogni sem vagyunk képesek. Irányuljon bár minden igyekezetünk is erre, akár gondolat, kézelet, fogalom vagy ábrázolás formájában is, mindez csupán igen szerényen érzékelteti az Ő mindenek feletti tökélyét.

Fordította: Latin György

A MAGYAR PROTESTANTIZMUS 1918/1948

A közelmúltban tanulmánygyűjtemény jelent meg az MTA Filozófiai Intézete munkacsoportjának kiadásában, a Kossuth Kiadó gondozásában, melyhez az előszót Lendvai L. Ferenc írta.

Lapunk terjedelme nem engedi meg, hogy a kötet valamennyi tanulmányt ismertessük, de röviden foglalkozunk a ránk vonatkozó (16 oldalas) tanulmánnyal, melyet Szigeti Jenő adventista egyháztörténész írt az igen bőséges (57) hivatkozott irodalom alapján. Elismerés illeti a szerzőt, amiért a számára nyilván részleteiben és főleg valóságában ismeretlen anyag összeállítására vállalkozott.

Egy olyan időszokról (a közelmúltból), melyet az olvasók jelentős része átélt, kisiklások veszélye nélkül nem lehet kizárólag irodalmi adatok alapján írni.

A tárgyi és a személyekre vonatkozó állításokkal kapcsolatos hibákat itt nem soroljuk fel, azokat lapunk olvasóinak jó része úgyis észreveszi, csak néhány részt emelünk ki.

A II. fejezet („Az unitáriusok száma Magyarországon”) 5 oldalt tesz ki, de „kevesebb több lett volna!” Itt igen sok semmitmondó „statisztikai” és egyéb adatot találunk, s pl. olyan matematikai-statisztikai szempontból komolytalan számszerű következtetést, hogy „... azt állapíthatjuk meg, hogy

az unitáriusok számának százalékos növekedése a legnagyobb 1869 és 1920 között: 4693,2%.” Szerző egyes megállapításai — tévesen — negatív következtetést engednek levenni; pl.: „(Pethő) gyülekezetszervező módszerének alapja a személyes kapcsolatteremtés volt, amellyel az Erdélyből ideszármazottakat megpróbálta összegyűjteni.” Akik olvasóink közül Budapesten és környékén éltek abban az időszakban, nagyon jól tudják, hogy Pethő István nem csak megpróbálta összegyűjteni, hanem össze is gyűjtötte az akkori pestszentlőrinci állami lakótelep és a környékbeli települések erdélyi származású unitárius lakói, és virágzó gyülekezetet teremtett — amit egyébként pár sorral előbb a szerző is elismer.

1945 tavaszán az ideiglenes egyházi képviselőtanács Supka Gézával és Malasics Gézával egyidőben a halhatatlan zeneszerző és zenetudós Bartók Bélát választotta tagjává — nem fiát, mai főgondnokunkat, amint a tanulmány feltűnteti.

A magyarországi unitáriusok mai számát a szerző irreálisan magasra: 25 000—30 000-re becsüli, és hozzáteszi: „de az aktív egyházi életet élők száma ennek csak töredéke. „Meggyőződésünk, hogy szekularizáló világunkban ezt — ami egyébként sajnos világjelenség — a többi történelmi egyházzal kapcsolatban is le lehetne írni.

Örömmel olvastuk viszont:

- a) A szabadelvű kereszténység (és nem „keresztényesség”) Szent-Iványi által megfogalmazott legfontosabb ismérveit, és Wilburnak az unitarizmus lényegéről írt pontjait;
- b) az egykori egyháztársadalmi egyesületeinkről és a Szent-ábrahám Pihenő-ről írt részt, s végül
- c) az elismerő sorokat Szent-Iványi Sándor budapesti vezető lelkésznek az antifasiszta mozgalomban és a budapesti zsidóság mentésében vállalt szerepéről. (Csak azt nem értjük, hogy ezek a sorok miért „Az unitárius egyház szervezetének és közjogi helyzetének alakulása” c. fejezetben szerepelnek.)

Megszívlelendőnek tartjuk az alábbi (számunkra lényegében nem új) megállapításokat: „A XIX. sz. utolsó negyedében... az unitárius élet bázisai egyrészt a Magyarországra betelepülő (sic!) erdélyiek voltak, másrészt az erőszakos egyházi adózástól megrettenő és papválasztási bonyodalmak miatt megbotránkozott református hívek. (Valószínűleg a sűrű lelkészcsere sem tett jót a ... misszióknak: 45 év alatt Polgárdiban 13 lelkész próbált szerencsét.)” A levonható és levonandó következtetéseket mai egyházépítő munkánkban is szem előtt kell tartanunk.

dr. Nyiredy Szabolcs

Hírek Erdélyből

Egyházi Főtanácsot tartottak Kolozsvárt 1987. dec. 6-7. napjain. Szombaton este Török Elek nyáradgálfalvi, vasárnap de. Fazakas Károly úrmósi lelkészek végezték az ünnepi szolgálatot. A közebéden a Berde serleggel Jeney Dezső kolozsvári gondnok mondott szép köszöntőt. A Főtanács elhatározta, hogy 1988. őszén Székelykeresztúron zsinatot tartanak, melyen sor kerül az újabb lelkészek felszentelésére.

Nagy Gyula kolozsvári református püspök 25. éves püspöki jubileumáról emlékezett meg a Református Élet egyik száma. A püspököt üdvözölő vendégek sorában felemlíti dr. Kovács Lajos kolozsvári unitárius püspök nevét is.

Az örmények Erdélybe történt betelepüléséről számol be az egyik katolikus szemle, megemlítve, hogy Apafi Mihály fejedelem 1672-ben engedélyezte a Moldva vidékéről Minar püspök vezetésével érkezők bevándorlását. A beszámoló írja, hogy központjuk volt Ebesfalván, későbbi neve Erzsébetváros, és Gerlán, mai neve Szamosújvár. A hír szerint a bevándorolt örmények csatlakoztak a római katolikusokhoz. Ez igaz azzal a megjegyzéssel, hogy a budapesti örmények ma is külön templomban, saját liturgiájuk szerint végzik istentiszteletüket.

Az erdélyi gyulafehérvári katolikus egyházmegye a második világháború vége óta most szentelte fel második új templomát Sepsiszentgyörgyön, ahol a felszentelés szertartását Jakab Antal püspök segédpüspöke, a székely származású Bálint Lajos volt székelyudvarhelyi plébános végezte, aki egykoron jó kapcsolatban állt ottani unitárius gyülekezetünkkel.

Az Evangélikus kisebbségi egyházak információszolgálatát, melyet Budapesten szerkeszt dr. Gotfried Mireaw lelkész, (IDL), jelenti, hogy a kolozsvári közös egyetemifokú protestáns teológiai főiskolára 87. őszén 82-en kérték felvételüket. Az állami hatóságok a három egyház (ref., evang., unitárius) felvételt igénylő fiataljai közül csak 10 jelentkező felvételét engedélyezték. Holott a közel egymillió lelket számláló református egyház is lelkészhiánnyal küzd. A hírt idézi az Új Ember 1987. nov. 22-i száma. (Az unitáriusok közül két jelentkező felvételét engedélyezték. Szerk.)

Gál Gyula egykoron torockószentgyörgyi lelkész, akinek felesége, a torockói Péterfy Nutka, korán, tragikus körülmények között halt el. Fla nemrégiben látogatott Budapestre és közölte, hogy édesapja 88. éves korában Kolozsvárt elhalt.

Tana Ferenc aug.-i nagy gyászoló gyülekezet előtti temetésén Kolesár Sándor marosvásárhelyi esperes mondott szép búcsúztatót, és a sírnál dr. Szabó Árpád teológiai professzor búcsúzott a távollévő püspök nevében.

Dr. Erdő János kolozsvári professzor az IARF-Bad Boll közös konferencián apr. 8-10. napjain előadást tartott Albert Schweitzer humanizmusa címen.

A kolozsvári KERESZTÉNY MAGVETŐ 1986. évi 3. száma nemrégiben érkezett meg a budapesti olvasókhhoz. A közölt tanulmányok — dr. Szabó Árpád, dr. Max Ulrich Balsinger, dr. Erdő János és dr. Gál György tollából — érdekesek és tanulságosak. A könyvirovathoz megjelent egyik írást átvettük az Unitárius Életbe.

Az Új Ember c. katolikus hetilap 1987. dec. 13. számában szép megemlékezést olvashatunk Kelemen Lajos egykori kolozsvári főgondnokunkról születése 110. évfordulója alkalmából. A szerző méltatja művészettörténeti írásait, unitárius kollégiumi tanári és levéltárosi munkásságát és kiemelni emberi szerénységét.

Kálmán Gyula csornai tanár, lapunk hűséges olvasója, a HONISMERET 1987. évi 3. számában Balázs Ferenc emlékezete címen méltatta azt a munkát, amit társadalmi téren végzett rövid élete folyamán.

A FÜLES c. rejtvényűjság 1987/45. számában a keresztrejtvény kislexikon rovatában Kriza Jánosról ad ismertetést. Ugyanekkor a számban egy riport kapcsán Kovács Kálmán egykori kolozsvári unitárius, majd budapesti állami tanárról emlékezett meg a riportalany, mint egykori tanáráról. A pár mondatos emlékezés igen jellemző Kovács Kálmán sokszínű egyéniségére.

Dr. Kovács Lajos püspök nov. 28-30. napjain püspöki vizitációt tartott két leányegyházközségben Szászrégenben és Jedden. Vasárnap a templomot zsúfolásig megtöltő nagy gyülekezet előtt Marosvásárhely ma már túlságosan szűk templomában tartotta meg a püspök a vizitációt. Ez volt az első alkalom, írja a krónikás, hogy a vizitáción nem volt jelen a nemrégiben elhalt főszámvévő Tana Ferenc, aki mintegy 120 anyja és leányegyházközségekben végzett püspöki vizitációkon a püspök segítőtársa és ha kellett a gépkocsi vezetője is volt.

Az IARF főtitkára D. Gehrman lelkész nov. 10-11. napjait Kolozsvárt töltötte.

Bukarestben interkonfessionális konferenciát tartottak nov. 2-5. napjain melyen a romániai három egyetemifokú teológia intézet professzorai és az egyházak vezetői vettek részt. Ezen megemlékezés történt a román köztársaság kikiáltásának negyvenedik évfordulójáról. A találkozóon dr. Kovács Lajos püspök és a kolozsvári intézet unitárius előadói vettek részt.

A Keresztény Magvető 1987. évi első száma már nyomdában van érdeklődéssel vettük megérkezését.

Erdő János Teológiai tanulmányok c. értékes kötetéből újabb példányok érkeztek Budapestre és 80 Ft-os áron megvásárolhatók.

Dr. Dávid Gyula ny. kolozsvári ref. teológiai tanár, a bázei egyetem díszdoktora, több jeles munka írója, nov. 14-én elhunyt. A Farkas utcai ref. templomból búcsúztatták.

A Keresztény Magvető 1987. évi első és második száma néhány napja érkezett meg nagy örömmel Kolozsvárról. Tartalma gazdag, ismertetésére még visszatérünk.

Albert Lőrinc bölöni unitárius lelkész 1987. dec. 31-én Sepsiszentgyörgyön elhunyt. Temetése helyéről és idejéről nem értesültünk. Emlékét megőrizzük.

Dr. Klein Albert az erdélyi szász evangélikus egyház püspöke, közel húszéves szolgálat után a múlt év végén nyugalomba vonult. Az erdélyi és a magyarországi egyháznak jó barátja volt. Továbbra is jó egészséget kívánunk a nyugalom éveire.

A kolozsvári UTUNK c. szemle 1988. évi 2. számában Cseke Péter érdekes cikket írt „Ahol kétszer érik a búza” címen. Ebben a jobbgytelki és bözödi látogatása során látottak alapján említést tesz a székely szalmafonásról. Irodalomtörténeti nyoma is van a bözödi szalmafonásnak — írja Cseke Péter — a kalapkötésnek. Ismeretes, hogy annak idején még Mórlez Zsigmond is megcsodálta ügyességüket, amikor a falu író fiával, Bözödi Györggyel ellátogatott oda. Néhai Kovács Róza néni sokat mesélt erről a nevezetes látogatásról, s arról, hogy a nagy író széles karimájú bözödi kalapban utazott el...

K O C S O R D I

unitárius gyülekezetünk hívei a legutóbbi presbiteri ülésen elhatározták, hogy a gyülekezet fennállása ötvenedik évfordulóján, ünnepélyes istentiszteletet tartanak.

Az ünnepélyes istentisztelet időpontja 1988. augusztus 14-e vasárnap. A szolgálatot dr. Ferenc József püspök, Bajor János és Huszti János püspökhelyettes végzik. Az istentiszteleten úrvasorát is osztanak.

A gyülekezet szeretettel hívja erre az alkalomra az ország különböző területein élő unitáriusokat. Azok részére, akik szombaton délután érkeznek éjszakai szállásról gondoskodnak.

E látogatáson részt venni akarók jelentsek jó előre szándékukat Huszti János püspökhelyettesnél (tel.: 113-094) vagy Bajor János püspökhelyettesnél (tel.: 06-52 14 685). Gépkocsival rendelkező hűveinket kérjük, hogy benzintérítés ellenében vállalják két vendég szállítását.

Cseke Péter író értesülésünk szerint megírta az ERDÉLYI Flatalok c. lap kortörténetét, mely Bukarestben várja a kiadási engedélyt.

A Kineskereső c. lap januári száma élén Kriza János Vadrózsák című székely népköltészeti gyűjteményéből átvett írásokat olvashattunk.

Dr. Erdős Mihály hódmezővásárhelyi gondnok váratlan elhunytáról és temetéséről lapunk múlt számának lapzárta utáni rovatában adtunk hírt. A temetés időpontja tévesen került kinyomtatásra. A szomorú temetés jan. 19-én történt. Dr. Erdős Mihályra emlékezünk Kiss Mihály lelkésznek a temetésen elmondott szép imájával.

Hírek

1948-ban írta alá egy napon a magyarországi református és unitárius egyház az állammal kötött egyezményt, melynek gyümölcseit ma is élvezzük. Későbbi időpontban ünnepélyes megemlékezésekre kerül sor.

Miklós Imre államtitkár az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke jan. 28-án Sarkadi Nagy Barna általános elnökhelyettes és Bal László a protestáns főosztályvezetője társaságában fogadta Ferenc József püspököt és Bartók Béla főgondnokot, akikkel megbeszélte az unitárius egyház fontosabb kérdéseit.

Az angolai unitáriusoknak két teológiai fakultásuk működik: Oxfordban a Manchester College és Manchester városában az egyesült protestáns fakultásnak, melynek unitárius tagozata is van. Itt tanult legutóbb Rezi Elek kolozsvári teológiai előadó. Mindkét intézet principálisa lemondott állásáról és az angol unitáriusok lapjai pályázatot közölnek, melyben e fontos tisztségekre jelentkezőket várnak. A manchesteri dékán Arthur Long életkorára tekintettel már több éve kérte felmentését. Az oxfordi fiatalabb Tony Cross dékán, a legújabb hír szerint munkásságát inkább gyülekezeti szinten akarja folytatni, mint adminisztrátor vezetői feladatkörben.

A Jurta Színház (Budapest X., Népliget u.) állandóan érdekes és értékes műsorral várja az érdeklődőket. A márciusi műsorban erdélyi emlékesteket is rendeztek, melyekben Márton Áron egykori gyulafehérvári katolikus püspökről és az unitárius egyházat alapító Dávid Ferencről is magvas megemlékezések történtek. Ünnepi esteken emlékeztek meg az 1848/49-es forradalom és szabadságharc évfordulójáról. E nagy napoknak most volt 140. éves évfordulója.

Iszlai Zoltán író és szerkesztő tollából érdekes könyv jelent meg a Szépirodalmi Kiadónál az elmúlt év végén. A Sziklás Madonnák című kötetéről a Népszava 1987. dec. 12. számában szép kritikát írt Fábrián Gyöngyi.

Az Ökumenikus Tanácsban tömörült történelmi egyházak ökumenikus istentiszteleten vettek részt a Petőfi téren levő görögkeleti magyar orthodox templomban jan. 17-én este. Az együttes alkalmon megszólalt a vendéglátó dr. Berkó Ferenc esperes adminisztrátor, dr. Paskál László esztergomi érsek, primás, dr. Tóth Károly, a református zsinat elnöke, budapesti püspök, dr. Szakács József adventista lelkész, a SZET elnöke, Vlezián János baptista egyházelnök és Székely Imre evangélikus püspökhelyettes imája fejezte be a szép alkalmat.

AZ EGYHÁZI ÉS AZ EGYHÁZKÖZSÉGI IRODÁKBAN SEGÍTENI TUDÓ ÉS ARRA VÁLLALKOZÓ TÁRSADALMI MUNKÁSOKAT KERESÜNK KÜLÖNBÖZŐ ALKALMAKRA. KÖNYVTÁRI ÉS LEVÉLTÁRI MUNKÁBAN JÁRTAS HÍVEK JELENTKEZÉSÉT IS VÁRJUK. AZ IDŐPONTOKAT A JELENTKEZŐKKEL EGYEZTETNI FOGJUK.

Hírek

Karácsony estéjén sokan későn tértek pihenőre, hogy meghallgathassák a Mátyás-templomból a televízió által közvetített karácsonyi istentiszteletet, melyet dr. Pábian János kanonok, a templom főpapja, vezetett, szép orgona- és énekkísérettel. Jó volt részt venni lélekben ezen a szép ünnepségen is.

Az *Unitarische Blätter* c. német nyelvű szemle szerkesztését 1988 januárjában Gunde Hartman vette át. Az ideli első szám tárgya nők problémái.

A magyarországi metodista egyház, állami elismerésének 40. évfordulójára emlékezve, ünnepi ülést tartott 1987. nov. 27-én budapesti központi imatermében. Az ünnepségen az állami Egyházügyi Hivatal képviselője dr. Nagy Ferenc köszöntötte az ünnepelő egyházat. Mi is együtt örvendünk az örvendőkkel.

Máté Ernő egykori nyomdatulajdonos, aki éveken át gondozója volt az *Unitárius Élet* kiadásának és később az *Unitárius Élet* kiadásának, 80 éves korában elhalt. Temetésén febr. 23-án Huszti János lelkész, püspök-helyettes búcsúztatta. Családja gyászában őszinte szívvel osztozunk.

Szathmári Miklósné sz. Czerják Erzsébet unitárius testvérünk, a hűségese feleség és jó édesanya hosszú szenvedés után elhalt 73 éves korában. A Farkasréti temetőben kísértük utolsó nyughelyére püspök és két lelkész szolgálata mellett. Az elhunyt emlékeztérére a család 2000 Ft-ot adományozott az *Unitárius Élet* javára.

Dr. Tiboldi Tibor Belgiumban élő unitárius orvos hívünk gyakran látogat hazra. Legutóbbi látogatása alkalmával 500 Ft-ot küldött az *Unitárius Élet* javára. Örvendénénk ha minél többen követnék az ilyen példát.

Béteky Lajosné sz. Balázs Ibolya operanékesnő, néhai Balázs Ferenc testvére lakásváltoztatás miatt nemrégiben kapta meg az *Unitárius Élet* legutóbbi számait, s örömmel olvasta a testvéréről közölt szép megemlékezéseket. Továbbra is tartós gyógyulást kívánunk. Köszönettel vettük 500 Ft adományát lapunk javára.

A bostoni legöregebb unitárius templom papja, dr. Seovel rendszeresen megküldi havi lapját. Ebben olvassuk, hogy legutóbb a gyülekezeti összejövetelen egy orosz szakértő előadást tartott Az orosz egyházi élet a nyitás tükrében címen, melyet érdekes vita követett.

A HEKS minden évben beszámolót tart különböző gyülekezetekben a fejlődő országokban végzett segítő munkájáról. Az idén máj. 7-én a zürich-hottingeni gyülekezetben tart beszámolót az indiai területen végzett szolidaritási munkáról. Felszólal egy indiai tudós is, dr. Gnama Robinson.

Boldizsár Iván író, szerkesztőt, a Béke-tanács alelnökét 75. születésnapján szeretettel köszöntötték tisztelői. Legutóbb Joliet Curie aranyéremmel tüntették ki. A jókívánásokhoz lapunk olvasói is örömmel csatlakoznak.

Kovács Lászlóné sz. Márton Ilona 70 éves korában elhunyt. Febr. 4-én helyezték örök nyugalomra Huszti János szolgálataival. A temetésen jelen volt az NSZK-ban élő rokona Márton Margit, aki 500 Ft-ot adományozott lapunk javára. Köszönjük.

Dr. Csiki Gábor egyházi tanácsos, budapesti presbíter és neje Réz Erzsébet Zsuzsanna házasságuk 45. évfordulója alkalmából Istennek áldását kérték életükre október 11-én a Hőgyes Endre utcai templomban. Ebből az alkalomból 1000 Ft-ot adományoztak az *Unitárius Élet* javára.

Kéli Béla, a Műszaki Könyvtár ny. igazgatója 80 éves. Az egykori erdélyi író és irodalomtörténész mi is szeretettel köszöntjük e neves évfordulón.

Bíró Imre katolikus kanonok, országgyűlési képviselő, az Elnöki Tanács tagja, parlamenti felszólalásában, mely Miklós Imre államtitkár beszámolója után hangzott el, többek között a következő fontos megállapítást tette: „az egyházak közötti közeledés, megbékélés része az egész társadalom egyetértésének.”

Már elmúlt egy éve, hogy dr. Mészáros Kálmán baptista lelkész az amerikai clevelandi magyar baptista gyülekezetben végez lelkipásztori szolgálatot. Egyházát és a magyarságot szolgálja nemes munkája, melyhez további erőt és jó egészséget kívánunk.

Svájeli adatok. Az egyik nyugati egyházi szemlében olvastuk a következő érdekes adatokat: Svájc lakosságának száma 6 523 500, ezek közül olvasni tud 5 786 600. Ezek közül mintegy 5 592 726 embernek van Bibliája. A bibliatulajdonosok közül azonban csak 2 684 508-ra becsülik azoknak a számát, akik olvastak is a Bibliából. De vajon hányan élnek is a Biblia szellemében, fejezi be kérdését a szemlélő.

A frankfurti unitárius gyülekezetben márc. 12-én de. dr. Ferenc József püspök az évi közgyűlést megelőzően tolmácsolta egyházunk üdvözlését és tájékoztatta a gyülekezet híveit az 1990. évi budapesti kongresszus eseményeiről.

Az elmúlt szeptember végén tartott zsidó Újév ünnepére, 22 év szünet után ismét saját rabbit kapott, a 8 izraelita gyülekezet az NDK-ban. Az NDK-ban levő Izraelita Gyülekezetek Szövetsége az „American Jewish Committee” támogatásával, Isaac Neumannt választotta meg. A rabbi Lengyelországból származik, s a koncentrációs táborból szabadulva, az USA-ba vándorolt ki. Családját a légerben ölték meg.

A Német katolikus püspöki konferencia új elnöke az 51 éves, Mainz-i püspök, Dr. Karl Lehmann professzor lett. Ez idáig ő a legfiatalabb e tisztségben. Az elmúlt őszi fuldai közgyűlést választották meg a püspöki kar új elnökét.

A Hessen-Nassau-i evangélikus egyház történetében 40 év után először választottak női esperes-szuperintendens, Helga Tröskent lelkész személyében. A teológusnő a Hessen-Nassau-i egyházi zsinaton, az első választási fordulón, 204 leadott szavazatból 107-et kapott, s így a 39 tartozkodással megszerezte a többséget.

Helga Tröskent ápr. 1-jétől lesz Diether Trautwein esperes-szuperintendens utóda, s ezzel együtt a tartományi egyházmegye lelkészi kollégiumának vezetője.

Protestáns Tidende a címe a dániai unitáriusok szemléjének. Újabban alcímet is használnak „Tidsskrift for unitarisme og frisindet kristendom”. Amivel a kettős megfogalmazást kívánják hangsúlyozni.

Évente általában 12 alkalommal jelenik meg, s közlik azoknak a világiaknak a nevét, akik a következő hónap vasárnapjain ellátják a szolgálatot.

Az angliai *Inquirer* 1988. évi jan. 30-i számában Anghl Gyöngyi magyarországi hírekről számol be az angol unitárius olvasóknak. Megemlíti, hogy Budapesten falinaptárok jelentek meg erdélyi fatornyos templomokról 1988-ra s az első januári képen a Kálnok község unitárius templomát mutatták be, az angol olvasóknak is.

Gyermekekorára visszaemlékezve elmondja, hogy a Nagy Ignác és a pestlőrinci unitárius templomokhoz fűzik emlékei. Utóbbi helyen konfirmált.

E templom melletti üres teret nevezte el a Városi Tanács Szervét Mihályról, a XVI. század nagy humanista mártírjáról, akit 1553-ban Genfben máglyán megégettek. Így a templom megnevezése ma Szervét Mihály tér 1. A templom falán emléktábla örzi Szervét emlékeztét.

Az IARF az évente kétszer megjelenő *NEWS* — hírek — című szemléje mellett most *Interehapter news* címen új időközi szemlét indított, mely az egyes taggyházak híreiről számol be. Szerkesztője az 1987. évi nov. szám szerint Elke Sehlínek Lazaraga asszony, aki évtizedek óta egyik szellemi vezetője a Deutsche Unitarier mozgalomnak.

Az IARF 1988. márc. 11–13. napjain a hollandiai Berehamben rövid regionális konferenciát rendezett, közösen az Interreligio holland szervezettel. A távolság és a költségek miatt sajnos nem tudtunk képviselőt küldeni erre az alkalomra.

Dr. Jan Michalkó szlovák evangélikus püspök 75. születésnapján mi is szeretettel emlékezünk arra a főpásztorra, aki mindig barátságot mutatott egyházunk iránt is.

Az *Évangile et Liberté* c. francia szabad-elyű protestáns szemle 1988-ban 101. évfolyamát kezdte meg. További sikeres munkát kívánunk a szerkesztőnek, Jean Marc Charensol párizsi lelkésznek, aki résztvevője volt az 1987. évi, Montpellierben tartott IARF regionális konferenciának.

Dr. Tóth Károly dunamelléki református püspököt egyháza és hívei szeretettel köszöntötték püspöki szolgálata 10. évfordulója alkalmából. A református zsinat elnökét mi is szeretettel köszöntjük e neves évfordulón.

Dr. Czaplák Gyula egykori egri érsek születésének századik évfordulójáról emlékezett meg az *Új Ember* c. katolikus hetilap. Czaplák érsek már 1955-ben Helsinkiben, a Békevilág tanács ülésén állást foglalt a leszerelés és a béke és a magyar hazaszeretet ügyében. Ádassék emlékezete.

Kiváló múlt — kísérő közelmúlt címen az *Új Ember*ben glossza jelent meg, hogy a mai Nagy Lajos nevű viselő pécsi gimnáziumot 350 évvel ezelőtt a jezsuiták alapították, és azután századokon át a ciszterci rend papjai vezették.

Szerkesztői üzenet: Lapunk címére sok kedves hívinktől kapunk cikket, beszámolót, évfordulókról, eseményekről híradást. Lapunk korlátozott terjedelme miatt a beküldött beszámolókat szükség szerint oldalterjedelmünkre való tekintettel kénytelenek vagyunk rövidíteni.

LAPZÁRTA UTÁN:

BARTÓK HAMVAINAK HAZATÉRÉSÉRŐL a márc. 25-i országos napilapok első oldalán emlékeztek meg. Fiai Béla és Péter itthoni és amerikai nyilatkozatait a Magyar Nemzet márc. 25-i száma teljes szövegében közölte. A rádió és a televízió is eleget tett a jó hír közléséről.

Az IARF tanácsülésén, részletes megbeszélés folyt az 1990-es évi budapesti kongresszusról. A tanács előkészítő bizottságot küldött ki a részletek megbeszélésére. Ennek tagjai az európai tanács tagok. A Planning Committee külön ülésén Dr. Kovács Lajos és Ferenc József püspökök, mint tagok, és Orbókné Szent-Iványi Ilona és dr. Nyiredy Szabolcs, mint megfigyelők részt vettek. Az év folyamán további megbeszélések kerülnek sor.

Varga Dénes és felesége, Mária, Frankfurt melletti otthonukban, vacsorán látták vendégül a fentebb említetteket. A házigazda videófelvételen öröközte meg ezt a kedves találkozót.

Diether Gehrman, az IARF főtárgya, esti fogadást adott lakásán a tanácsülésen részt vevők tiszteletére. Erre az alkalomra meghívta Péntek Zsuzsanna zongoraművésznőt, aki szívesen látta a hazai kiküldötteket.

UNITÁRIUS ÉLET

Lap-tulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferenc József

Felelős szerkesztő-helyettes

Szent-Iványi Ilona

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055

Telefon: 113-094

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 60,— forint

Egyes szám ára 10,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 88.6609 Budapest, 1988

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272